

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Az orsz. tört. ereklye-muzeum és a honvéd-egyletek hivatalos közlönye.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN
az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre czimére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz. $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

A m. posta-takarékpénztár claering- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213.

Szobrot Batthyányinak!

Némely épületnek története, hangulata, lelke van, miként élő embernek. Emlékek tapadnak falaihoz, fogalmak képződnek mivoltáról s ha látod alakját, vagy beszélni hallasz fölé: egész serege a gondolatnak támad elmében és szived tábláján képzetek alakulnak az ő jelleméről.

Ilyen épület a *Neugebäude* is.

E komor, sötét és titokzatos tömkeleg hosszas ideig a gyűlölet és bosszúállás indulatát táplálta a magyar kebelben. A politikai kibékülés korszakában fájó érzelmek váltották föl a gyűlölködés indulatát. Még később, midőn a kibékülés érdeke megszülte a lelki engesztelődés enyhe napjait: az a komor, sötét és titokzatos épület immár csak arra készlet, hogy a hazafias kötelességek világánál áldozzunk az emlékezet gyászos oltárán.

A Neugebäude területe átment a székes főváros tulajdonába s ezzel a hires épület élete fölött meg van konditva a halálharang. Ezt a harangzugást meghallja az egész nemzet. És a mint végig hullámszik a harangszava a magyar globusz levegőjén, kunyhóban és palotában, erdőn és mezőn, minden jó polgár megemeli a kalapját, mintha imádkozáshoz készülne.

A közfelfogásban megrendítő változásokat hoz létre az idő. A fennálló Bastille-t úgy képzeljük, mint egy óriás bilincset, mely az emberiség lelkét fojtogatja. A lerombolt Bastille-ban a népszabadság győzelmes emlékét ünnepeljük. Így a Neugebäude is. A mig állott: a *hóhér* jutott eszünkbe. Most, hogy romba dől: a *vértanúk* jutnak eszünkbe. Akkor elnyomatást, zsarnokságot, durvaságot és gyilkot jelentett. Most haladást, fejlődést, vérkeresztséget jelent.

Nem azt hozom szóba, hogy Batthyányit itt végezték ki, hanem azt, hogy az utolsó órákat ott szenvedte át. Nem a halálát siratom immár, hanem az életét szeretném dicsőíteni.

Ám, borítsunk fátyolt homlokának sebeire; de magyarságának emlékére állítsunk föl szobrot.

A fővárosi polgárok egyesülete nov. 3-án foglalkozott ezzel az eszmével. Azt határozta, hogy széles körű mozgalmat indít meg Batthyányi-szobor érdekében. A szobrot arra a helyre tervezik, a hol a magyar parlamentarizmus első miniszterelnöke vértenu halált szenvedett.

A terv jóra való, a szándék hazafias, az eszme becsületes.

Mig ez a mozgalom át nem lépi az illő határokat: addig nem kifogásolható sem a hódololat érzülete által, sem a gyöngédség kötelező révén. Batthyányi Lajos gróf sem lázadó, sem forradalmár nem volt. A körülmények olyan helyzetbe sodorták, hogy még az önvédelmi harcban sem vehetett részt. Ő — osztrák szempontból is — mint ártatlan került a vádlottak padjára s elítéltetése csak *tévedésből* történhetett.

Ha mi szobrot emelünk az ő nagy emlékének: akkor a magyar történelem geniuszának engedelmessékedünk. A korona pedig — ha nem akadályozólag, de az engesztelődés megnyugvásával tekinti szándékunkat: akkor méltóságosan hajlik meg az Igazság isten-asszonya előtt.

Igenis, oda kell emelni azt a szobrot, a hová az ő drága vére omlott.

Ezt a vért, fölitta a por és a megszentelt port szárnyaikra vették a szelek. Mindenüvé elhordták, a hol magyar lakik és minden magyar ember belélegzett belőle egy atomnyit. Így fészkelte meg magát ez a vérparány a nemzet életnedveiben. Most már együtt foly, csorog, zuhan a nemzeti vérkeringéssel. Él, működik, hat, fejleszt, buzdít, tanít ez a kis parány és jellemet ad az egész életnek — miként a kis rügy, ha nagy fába oltjuk, jellemet ad az egész fának és azt megnevesíti.

Épen ezért a Batthyányi Lajos emléke örökre él a nemzetben. És minden magyar szív megdobban az elégtelenségtől, ha a vesztőhely át nem változik oltárrá a Batthyányi szobra által.

Bartha Miklós.

Szabadságharcosok a temetőben.

A Történelmi Lapok mult számában felhívtuk a városokat és községeket, hogy a haza földjének különböző pontján nyugvó számottevőbb szabadságharcosokról írják össze és küldjék be azokat az adatokat, a mik ma még összeírhatók. Hadd legyen fenn tartva emlékül a történelem és a nemzet kegyelete számára. A felhívást minden körben rokonszenvvel fogadták. Az egész magyar sajtó ismertette a felhívást és az adatok össze írására buzdította a honfiakat és testületeket

Ime, az eredmény nem is maradt el.

A következő adatok érkeztek be:

17714—897

Az országos történelmi ereklye-muzeum tekintetes Igazgatóságának.

F. év október 31-iki kelettel hozzánk juttatott hazafias átiratára tisztelettel értesitem, hogy városunkban a „Nagytemető“ délkeleti oldalán van egyetlen honvéd, a dicső 48/49-iki korszakból eltemetve Neve **Schulez Frigyes**, százados volt a vadász-zászló-aljnál és a kápolnai csatában megsebesülvén, itt meghalt. Kő emléke van. Semmi közelebbi adatot nem tudunk. A néphit szerint nő volt az illető hős, ki álnév alatt rejtőzve küzdött szabadságunk és függetlenségünkért. Ez azonban aligha felel meg a valóságnak.

Márczius 15 én évenként kivonulunk sirjához s borongó kedélyvel röjjük le kegyeletünket.

Hazafiui üdvözlettel

Gyöngyösön, 1897. évi nov. hó 6-án tartott tanácsülésből.

Balogh,
polgármester.

A keszthelyi honvédegyelet.

A kolozsvári orsz. tört. ereklye-muzeum t. igazgatóságának
Kolozsváron.

Mindenek előtt sajnálatomat fejezem ki a felett, hogy a fel tett 19 kérdés mindenikére nem tudok biztosan megfelelni.

Keszthelyen volt kezdetben egy pár honvéd, a ki csak is hiúságból elfogadta a közvetítő szerepet a zala-egerszegi és a keszthelyi honvédek részére, állítólag 7—800 frt tőkék is volt? — ezek már 10—15 év előtt elhaltak — s az idő óta a honvéd ügy árván maradt — természetes, hogy a pénzről csak annyit tudnak, hogy volt; *de nincs.*

Én 1893. november havában jöttem ide (előbb Bpsten az igazs. ügy miniszt.-nál voltam számtiszt) s 1894. évben a midőn Kossuth hulláját hozták haza, hamarjában készítetttem egy fekete zászlót s ez alatt saját költségemen vezényeltem 50 honvédet a balaton-szt.-györgyi vasut állomáshoz, ahol Kossuth gyermekei könnyes szemmel köszönték meg ebbeli figyelmemet. (Megjegyzem, hogy egész utjokban Bpestig egyedül mi vonultunk ki honvédek).

Ekkor látva a keszthelyi honvédek elhagyatottságát, megalakítottam itt a keszthelyi járás részére a honvédbizottságot, azon határozott czélból, hogy egyesek jogos igé-

nyeinek érvényesítését, esetleg a még munkaképes bajtársaknak munkaszerezést elősegítsük. — Ez idő alatt 27 bajtársnak eszközöltük ki a rendes évi segélyt — személyes ismeretségnél fogva sikerült a keszthelyi takarékpénztártól évi 25—50 frt segélyt kieszközölni, azon czéla, hogy ha szegény bajtársunk megbetegszik, betegsége alatt minden nap fél font must kap és ingyen gyógyszert — az itteni 10 orvos közül 9 en ajánlkoztak ingyeni kezelésre — s ha időközben valamelyik megszorul, adok neki 1—2 koronát — megjegyzem, hogy ezen segélyt a takarékpénztár nekem teljesen szabad rendelkezésemre adja — azonban én erről 4—5 bajtársnak rendesen leszámolok.

A midőn 1894. évben megalakítottam itt a bizottságot, 60 állítólagos honvéd jelentkezett — ezek közül alig van 15—20 a kinek igazolványa van — a legtöbb állítólag átadta a régen elbalt elnököknek s ott veszett minden. — Több ízben fordultam a Z.-Egerszegen papíron létező egy-lethez — onnét ez ideig még nem kapott senki választ — s így elkezdtem én egyes bajtársakat faggatni — a kik a vizsgát jól kiállván az általunk is jól ismert tanúk kihallgatása után felvettem őket a nyilvántartásba — de ezért felelősséget nem vállalok. — Mi összetartunk, minden évben, márczius 15-én, Kossuth halála- és névnapján — Budavár bevétele és október 6-ának évfordulóján minden feltűnés nélkül elmegyünk a templomba.

Nyilt és őszinte bizalommal irtam, ha ezek után elfogadja amaz egyszerű kimutatást, melyen a nálam jelentkezett honvédek névsora lesz — külön megjelölve a mi emlékezetünk szerint itt meghaltaké, — ez esetben ezt elkészítem — ellenkező esetben a kérelmet egyszerűen vissza adom a városi tanácsnak — az sem tehet többet.

Keszthely, 1887. nov. 3

Bajtársi tisztelettel:
Trstyánszky Károly,
a keszthelyi honvédbizottság elnöke,
48-as honvéd főhadnagy.

A kimutatást úgy, a mint legjobb tudomás szerint ma még össze állítani lehet, kérjük, köszönettel vesszük. *Szerk.*

Szombathely r. t. város polgármesteri hivatalától.

14883 sz.

1897.

A Tekintetes országos történelmi muzeum igazgatóságának
Kolozsvár.

Hozzánk intézett nyilt kérése folytán van szerencsém értesíteni, hogy a helybeli temetőben, a szabadságharcban számottevő egyén eltemetve nincsen.

Szombathely, 1897. november 3.

Hazafiui üdvözlettel:
(Olvashatatlan.)
polgármester.

Igen tisztelt Elnökség!

Volt szerencsém olvasni azon magasztos eszméit, hogy a szabadságharcosok élet történetét kipuhatolja és örökre megörökítse kedves magyar hazánk utódainak. Van szerencsém elhunyt atyámnak röviden élete történetét közölni; ki mint 48 és 49-beli honvéd hadnagy végig küzdötte a mult nagy idők szabadságharcját, életét, vagyonát kockáztatta, a kit a lezajlott nagy idők után rabsághurczoltak, ugy hogy végső- és egész halála órájáig megviselt a börtönök között töltött sanyaru élete, addig, míg

amnestia útján kiszabadult. Atyám, ki 1812-ben született Maros-Tordamegyében Magyar-Péterlakon, Kövesdi Boér István én nálam élte le az utolsó 15 évét Opra-Kerescsóra községében Fogarasmegyében.

Szegény elhunyt és a börtönökben elcsigázott atyám, öreg napjait én nálam élte le nyugalomban, a ki mindig élvezettel és észrevehetőleg megfiatalodva beszélt 48 és 49 évbéli hőstetteiről.

Atyám itten halt el 1894. október hó 8-án.

Atyámtól annyit hallottam mindig emlegetni, hogy az öreg Bem apó alatt szolgált és közeli rokonságban volt az abafáji br. Huszár családdal. Itt nyugszik tehát az elhunyt öreg honvéd Opra-Kerescsóra községben méltóságos gróf Teleki Sámuel kedves princípálisom kertjében, béke és szeretet öröklik hamvai fölött.

Teljes tisztelem mellett vagyok a tisztelt Elnökségnek hazafiui tisztelettel

Opra-Kerescsórán, 1897. XI/2.

Kövesdi Boér Olivér,
tisztartó.

*

17263. sz.

Kig. 1897.

A kolozsvári orsz. történelmi ereklye muzeum tekintetes igazgatóságának

Kolozsvárt.

Vonatkozással a f. évi. október 31-én kelt „Nyílt kérésre“, van szerencsénk értesíteni, hogy az itteni 1848–49-iki honvédegylettől vett értesítés szerint, a bajai temetőben számottevő halott nem alussza örök álmát, mintegy 30 közvitéz és altiszt van csak eltemetve, kiknek élettörténete az egyet előtt ismeretlen.

Baján, 1897. évi november hó 11-én.

polgármester h :

Erdélyi
főjegyző.

Kik estek el Segesvárnál?

Tisztelettel kérjük mindazokat, a kik részt vettek a segesvári ütközetben, vagy a kik a segesvári csatában elesett honvédtisztek és honvédek neveiről tudomással bírnak, hogy e neveket december hó folyamán, a Történelmi Lapokkal Kolozsvárt közölni sziveskedjenek.

A csatatéren elesett hősök névsora be fog vésetni s egy táblára fog kifüggeszteni a fehéregyházi honvédemlék oszlopra az elesettek számának kitüntetésével.

Felhívásunkra folytatólag vettük az alábbi leveleket:

Olvasom a kérést, hogy dicsőült bajtársainkról kimerítő felvilágosítással szolgáljunk a „Történelmi Lapok“ számára. Ez okból, és főképen, hogy a segesvári csatában elesettek sirjok fölé elhelyezendő táblán, kedves bajtársam Daczó Zsigmond föl legyen névleg említve, kérem életírását az alábbiakban átnézni:

Daczó Zsigmond.

Régi, történelmileg nevezetes ősrégi előkelő székely nemes család utóda, született 1818-ban Sepsi-Szent-Győr-

gyön. Kadet (hadapród) lett a székely 11-ik huszár ezredben 1834. évben.

Hadnagy 1837. évben.

1848-ban, július 27-én velem együtt lett kiindítva a Bácskába a lázongó rácok ellen, a verbászi táborba, az alezredesi osztálylyal — a hol ő már idős főhadnagy én meg legöregebb hadnagy voltam. Augusztus 20-án rendeltetésünk helyére megérkeztünk.

Részt vettünk 1848. szeptember 21-én a Mészáros Lázár vezérlete alatt a szent-tamási rác tábor ellen vívott ostromban.

1848-ban november elején székely huszár osztály és a 2-ik székely gyalogezred egy zászlóalja az erdélyi részben garázdálkodó Urbán cs. k. ezredes ellen vissza lettünk indítva és megérkeztünk Bánffy Hunyadra akkor, mikor Baldacci tábornok alatt a kolozsvári magyar honvédsereg B. Hunyadra visszavonult volt.

Eközben Bem megérkezett és átvette az erdélyi magyar sereg vezérletét, kinek első teendője volt a sereget rendezni — s minthogy a székely huszár osztály leapadt volt, abból egy századot formált s minket a Daczó parancsnoksága alatt elküldött hat tisztet és 14 altisztet Debreczenbe, hogy: egy századot alakítsunk, de mivel felszerelés nem volt, újból magához rendelt, hová az 1849. január 21-diki szebeni ostromhoz érkeztünk meg.

Időközben Daczó és én századosi rangra lettünk előléptetve.

1849. január 25-én Bem minket, székelyeket haza küldött, hogy otthon mentől több székelyt küldjünk segítségére.

Háromszékre haza érkezvén Kiss Sándor „a ki Tömösnél elesett“ megbízta Daczó Zsigmondot, hogy a székely huszár ezredet szervezze újra. Daczó Zsigmond a feladatának megfelelt s mint ezen új ezrednek ezredese esett el Segesvárnál 1849. július 31-én és nyugszik a fehéregyházi közös sirban.

*

Nemsokára visszamegyek Szebenbe és onnan megírom a 48/49. évi, az ottani sirkertekben nyugvó honvédek névsorát (Köszönettel vesszük. Szerk.)

Magyar-Igen, nov. 1.

Pünkösti Gergely,
48/49. évi honvéd őrnagy.

*

Tekintetes Szerkesztőség!

A közzétett felhívás alapján, hogy a segesvári csatában, (49. jul. 31.) kik vettek részt, van szerencsém néhány ösmerős- és hozzám tartozónak nevét közölni u. m.: Csizsér István, élelmezési biztos, Tölcséres János és István és Jófalvi Sándor honvédek. Az előbbi véczkei, az utóbbiak kézdí-szt.-lélekiek.

Borcsa, 1897. XI/4-én.

Hazafias tisztelettel maradtam:

Csizsér Ferencz,
m. kir. pénzügyőr.

*

T. Szerkesztőség!

Azon b. felhívásukra, hogy a segesvári csatában elesettek neveit önökkel tudassák, bátorkodom én is egyet felemlíteni. Ez Bozó Pál előbb mint nemzetőr százados a bántásban harczolt, később az erdélyi hadseregbe állt s mint volontair résztvett a segesvári csatában, s midőn az Ördögfalváról előre nyomult huszárság, a kik között ő is

volt, az orosz lovasságnak útját akarta állni, egy kozák lándzsájával őt leszúrta. Ezen Bozónak unokabátyja Manó mint h. alezredes küzdötte végig a szabadságharcot.

Tisztelettel
(Aláírás olvashatatlan.)

Postabélyeg Sarajevo k. u. k.
Militai Post XXXII. nov. 18.

Honvédtisztek névjegyzéke.

Vettük az alábbi előfizetési felhívást:

Az 1848/49-iki honvéd tiszteknek, zászlóalj vagy csapat szám kitüntetése melletti névjegyzékét, hogy a 10,000-en felüli főre menők nevei könnyen feltalálhatók legyenek, rendes betűsorban, az akkori hiv. közlöny kinevezési számairai hivatkozással szándékozom egy könyvben kiadni.

Ezen munkám hitem szerint hízagot fog pótolni, a volt honvéd tisztekre vonatkozólag eddig megjelent könyvekre nézve.

Ugyanis az 1868-ik évben megjelent „Honvéd tiszti koszorú” című műben, csakis az illetők nevei, rangjuk s a hiv. lap számairai hivatkozással lettek elősorolva.

Az ugyanazon évben megjelent „Honvéd tiszti Schematismus” című könyvben, pedig már csak az azon időben még életben volt, s igazolt honvéd tisztek nevei fordulnak elő.

Ez utóbbi munka előszavában megvan ugyan említve, miszerint szándéka a szerzőnek, később, a volt honvéd tiszteknek névsorát, zászlóalj és csapatok szerint is kitüntetni.

A mennyire azonban ezen ígért mű, maig 29 év után sem jelent meg.

Indítatva érzem magamat ezen hiány pótlásának eleget tenni, a mennyire az itteni megyei levéltárban az 1848/49-ik évi hivatalos közlönynek egy teljes példánya maig is épségben őriztetik, melyekből én alispáni engedély mellett gyorsírási jegyzetek segítségével képes is voltam minden kinevezett volt honvéd tisztnak teljes névsorát összeállíthatni, a hadi érdemekkel kitüntetettekkel együtt.

Ezen művemben szinte bent lesznek foglalva, a komáromi várban elhelyezett tisztek nevei is, az itten később alakult 201—204. sz. honvéd zászlóaljbelleikkel együtt, valamint a vár feladásának feltételi pontozatai is, melyre nézve Szinnyei József volt honvéd főhadnagy által kiadott könyvet használtam.

Továbbá az 1848-ik évben az országban elhelyezve volt, s a szabadságharcban részt vett gyalog és lovasezredek számai, nemkülönben a zászlóaljok és csapatoknak mely helyen és vidékre szóló alakulásának, végre 1849. évi július hó végén volt magyar hadsereg és az ellenfél tábora létszámának — is kitüntetését, mely ebbéli adatokat Gelich Richárd, volt honvéd tábornok által 3 kötetben kiadott munkájából használtam fel. A mennyire pedig a hiv. közlöny utolsó száma 1849. évi július 29-én jelent meg, az illető hadtestesteknél történt kinevezéseknek felterjesztése után, ezek csak 4 hét múlva szoktak a hiv. lapban megjelenni, így a legutóbbi kinevezések csak jul. 1-ig terjednek.

Ezek szerint, szeretném hienni, miszerint a megjelenő munkám, melynél egy év óta sem időt sem fáradságot nem kiméltem, kellő pártfogásban fog részesítettetni, a még életben levő volt honvéd tisztek, egy csatában elvérzett, avagy utóbb elhaltaknak hozzátartozói s rokonai,

végre minden lelkes hazafi részéről, már azon okból is, hogy az 1848/49-iki honvédtisztek nevei ne csak a levéltárakban őriztessenek, hanem a nyilvánosság útján a nagy közönség számára is hozzáférhetőek s így megörökítve legyenek.

Miért is hogy ezen 300 lapig terjedő könyvem mindenki által könnyebben megszerezhető legyen, az előfizetési ára csakis 1 frt 25 kr. (Egy forint és huszonöt kr.) o. é. összegben állapítatik meg, mely alulirothoz lenne december hó 15-ig beküldendő, hogy a könyv legkésőbb jövő év március 15-ig, mint ötven éves jubileumi ünnepelésig megjelenhessen, később a bolti ára 2 azaz két frt o. é. fogván lenni.

Gyűjtőknek tiz előfizetett példány után egy tisztelet példány adatik. A kész munka díszes kiállításban Számmer Kálmán ur nyomdájában fog megjelenni. Végre a t. cz. előfizetők névsora is fog közölni a könyv végén.

Ezen előfizetési iv végén, mutatványul az A betű elejének egy része is előfordulván.

Miért is a lelkes hazafiak pártfogásába ezen munkámat ajánlva maradok

Székesfehérvárott, 1897 évi október hó 25-én.

Hazafiúi üdvözléssel

Mocsonoky József,

h. ügyvéd s volt 1848/49-iki honvéd hadnagy,
a 39. z. a.-nál.

*

Ajánljuk szerző urnak, hogy a mű gondos összeállításban jelenjék meg. A nevek szoros betűrendbe legyenek szedve. A nevek kiírásánál ügyelni kell, hogy azok a Közlönyben foglalt névvel betűről-betűre egyezzenek. Arra is kell ügyelni, hogy egy név se maradjon ki. Már a mutatványban hiba történik a szoros betűsor ellen, mert Adoi István, Adoi Józsefnek Adomi Ferencz elébe kell jönniök.

Szerk.

Az ujépület.

(Nov. 16-ikán kezdődött lebontásakor.)

Láncz csörren fülembé, ha nevedet hallom,
Égő honszerelem hideg temetője!
Bár viharrá válnék felzokogó hangom,
Hogy minden kis köved meginogna tőle,
S messze elsöpörné romjaidat zugva,
Te szomorú idők mogorva tanuja!

Sebtakaró fátyla méglegben a multnak:
Könyre könyv áztatja börtönödnék mélyét —
Azok az emlékek soha el nem mulnak,
Nem feledhetjük el a szabadság éjét!
E nagy éjszakában csak villám világít:
Látom összerogyni a dicső Batthyányit.

Látom, mikor kezét a szívére nyomja,
S ráborul az álom kialvó szemére
Utolsó sóhaja az égnek elmondja,
A mit megpecsételt drága hulló vére.
Oh, nagy az ereje annak a sóhajnak:
Uj hősök születnek . . . soha ki nem hálnak . . .

De a kor szózatja tégedet lerombol,
Elbukott nagyságunk megalázó képe!
Nemzeti dicsőség kel ki majd a romból,
Koszorus jövőd, sötét mult helyébe.
Álljon ott, ragyogjon a szabad-ág szobra;
Szórja sugarait késő századokra!

Pósa Lajos.

Kolozsvári vértanuk emléke.

1849. október 18-dikán végeztette ki Urbán Tamás András alezredest és Sándor Lászlót Kolozsvár közelében bitófán. Kivégeztetési helyüket és sirjaikat emlék jelöli.

Ez emlékhöz, az évforduló alkalmából kegyeletes kirándulást tett Kolozsvár közönsége. Öt-hat ezerre menő közönség vonult ki gyalog, koszikon s a városi kisvasut külön vonatain. A kolozsvári honvédegyelet tagjai, a nagy idők öreg harcosai lobogó alatt, nemzetiszíni kokárdákkal a vasuti zenekar hangjai mellett ma is gyalog mentek ki a várostól 4 km-éterre levő vesztő helyre.

Az emlék előtt a zenekar eljátszta a „Szózat“-ot, az állami tanítóképző intézet énekkara a közönség ezreitől kísérvé a himnuszt énekelte el. Ezután a „Kiovi csata“ szerzőjének, a híres Debreczeni Mártonnak unokája, Debreczeni Béla, az ereklye muzeum könyvtárnoka lépett a talapzatra s erőteljes, érczes hangon, szépen kidolgozott megemlékezést olvasott fel. Feolvasásából az alábbiakat közöljük:

Tisztelt Közönség!

Ezelőtt ezer esztendővel egy nép indult ki Ázsiából, hogy magának hazát szerezzen, illetve elfoglalja azt a földet, a melyet ősük Atila már azelőtt 500 évvel elfoglalt volt. Ez a föld édes hazánk, a melyet a világ és mi büszkén Magyarországnak nevezünk.

Őseink hét századon keresztül szabadon, függetlenül éltek és e szabadság élvezése mellett Magyarország boldog volt.

A hét századra jött három század, mely alatt a nemzetnek alkotmányos jogai sárba tiporva voltak; elnyomták nemzetünket, sőt később anyanyelvünk használatától is megakartak fosztani.

Hiába igyekeztek a rendek az országgyűlésen hangoztatni, hogy a magyar nemzetnek alkotmányos jogait

nem lehet kény és kedv szerint idomítani, forgatni, sőt elkobozni; hiába hoztak többrendbeli törvényt is, mint pl. az 1791. évi 10. t. cikket, melyben az országgyűlés kimondja, hogy: „Magyarország független, szabad állam, mely semmi más országnak alávetve nincs s melyet nem önkényes rendeletekkel, hanem saját törvényei és szokásai szerint kell kormányozni.“

Ezek a törvények csak a pusztában elhangzott szavak valának, melyek meghozva — igen, de betartva sohasem lettek.

Szomorú korszak volt ez és példátlan is, mikor a nemzetnek saját jogai védelmére ilyen fegyverekkel kellett élnie.

De nemcsak szegény hazánk húzta a rabigát, hanem Európa majd minden állama kisebb-nagyobb mértékben az elnyomatás járma alatt nyögött s ezért hálát adhatunk a gondviselésnek.

Nem önzés az, hogy örvendez és velem mindannyian, hogy nemcsak szegény hazánk volt eltiporva, mert csak így lehetett kivívni a nemzeti lét szentháromságát: a szabadság, testvériség — egyenlőséget.

Franciaország ragadta fel a fátylát, a melynek fénye után rohant az egész Európa, — hogy az állattá törpített ember saját magát szabadságához, emberi jogaihoz juttassa.

A szabadságszeretet, a nemzet öntudatra ébredése szülte az 1848/49-iki szabadságharcot, mit őseink mártyr halált szenvedve vérökkel pecsételt meg.

E helyre minket tisztelt közönség ma az hozott, hogy lerójjuk a kegyelet adóját szabadságharcunk két vértanuja emlékének.

Ekét vértanú Tamás András alezredest és Sándor László nemzetőr tiszt.

Idézem a ma egy éve itt elhangzott szavakat:

„Ezen a helyen egykor bitófa állott; ma emlékoszlop emelkedik.“

Ezen a helyen egykor örömtől ittasultan azt kiabálták: „meg vannak ölve ők“, mi pedig most azt hirdetjük itten: „örökké élnek ők.“

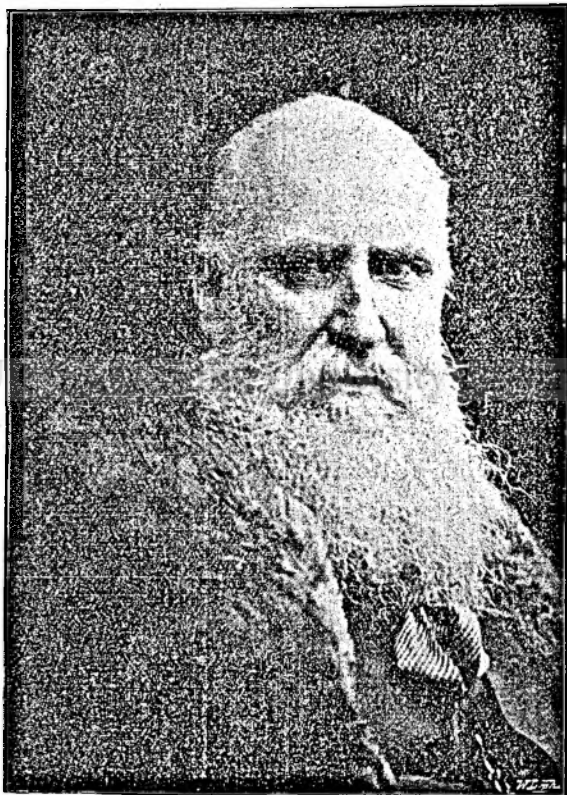
Negyvennyolcz éve, hogy mártyr halált szenvedtek s most is dermesztőleg hat ránk annak a napnak az emléke.

A hazafiság, a kegyelet ez emléket emelte a két vértanunak; tanujelét adva annak, hogy emlékezünk, emlékezni fogunk rájuk és nem lesznek felejtve, mert csak azok vannak feledve, kikre nem emlékeznek.

Ma egy éve lett felszentelve ez emlék.

A két vértanú kivégzését, kivégzési helyének felkutatását és ez emlék megteremtését a következőkben ismertetem.

Ezután elősorolja azokat a történelmi részleteket összefoglalva, a melyek a Történelmi Lapok m. é. szept.—

Capper Jakab Sámuel, angol író és nemzetközi béke apostol.
A kolozsvári vértanú emléknél angolul tartott emlékbeszédét
lásd Történelmi Lapok 1896. évf. 198. lapon.

decemberi számában tárgyaltnak. Felolvasását ezzel végző:

A nagy harc megharcoltatott; az igazság pillanatra letiporva lett; de a jó földbe vetett mag csirát hajtott, melyből egy terebélyes gyümölcsöző fa lesz, a független Magyarország.

Ma már nincs szívünkben harag az elkövetett igazságtalanságokért, csupán szemünkben ragyog a fájó emlékezet könnye.

Vértanukká avatott titeket kiszenvedteket a történelem és pedig nagy és szent ügy vértanuivá, mert halálotok keresztfává dicsőítette a bitófát.

Leróttuk tartozásunkat; oszlopot emeltünk dicső emlékteknek, mely hirdetni fogja nagyságtokat az utókorak, mely megtanítja a gyermeknek emlékteket tisztelni, szolgálni azt az ügyet, melynek szolgálata nektek éltetekbe került s szeretni a hazát, melynek minden göröngye honfiai vértől ázott, minden patakja sós a honfiai könnyektől.

Ha a gyermek imájába foglalja neveiteket, ha a férfi szíve minden dobbanása azé a szent ügyé lesz, miért ti véretek ontottátok és martyr halált haltatok, akkor erős meggyőződésem, hogy Széchenyi nagy mondása valóvá válik:

„Magyarország nem volt, hanem lesz.“

*

A felolvasást a közönség többször megújuló éljenzése kísérte. Ezután Kolozsvár város piros-kék szalagu koszoruját, a honvédegyletek és társulatok koszoruit az obeliszkre helyezték. Innen a társaság a Hunyadi induló mellett a vértanuk sirjaihoz ment és azok siremlékét megkoszoruzta. Itt elénekelték a Szózatot, a Kossuth-nótát s a társaság szép rendben zeneszó mellett a városba vonult. Az idő gyönyörű volt, a kirándulóknak minden tekintetben kedvezett.

A szabadság napjának megünneplése.

Márczius 15-ikének jubileuma.

Budapest, okt. 23.

A magyar írókhoz és művészekhez lelkes hangú felhívást intézett Feszty Árpád, hogy méltó módon ünnepeljék meg márczius 15-ikének, a szabadság napjának ötven éves fordulóját. Feszty Árpád tervét itt adjuk főbb vonásaiban:

Rendezzünk egy óriási ünnepélyt a Rákoson vagy Kelenföldön, hívjuk meg rá vendégül a magyar népet. Gyűljön össze hazánk minden részéből egy-egy csoport, a mely vidékét képviselje az ő színes, változatos, festői viseletében, gyalog, szekéren, lóháton, minden vidék az ő szokása szerint. Képzeltetni-e ennél szebbet, festőiebbet, mint Magyarország különböző típusait, népviseletét, egybegyűlve látni.

Hívjuk meg nemzetiség- és valláskülönbség nélkü hazánk minden vidékét, gyűjtsük őket egy táborba. S vezessük végig a fővárosra.

Vezesse őket Petőfi alakja, a ki a szabadság zászlaját lobogtatja kezében. Kövesse ezt a nép, a magyar nemzet, a melyért ő dalolt s a melyért a szabadságharcz vívatott.

Vonuljanak fel az ezüstgombos, sastollas komáromi szekeresgazdák, a majdnem zordonan festői barna kunok rókatorkos mentéikben, a hortobágyi gulyások, deli csikósok ficzkándozó lovaikkal. Lássuk hazánk sok tarka népét! Lássuk a szép sugár magyar leányokat, gömbölyű magyar menyecskéket tarka viganókban, csipkés ingvállaikkal, jőjjenek aranypénzes nyakkal a szép oláh fáták, ringó termetűkkel, ökrös, bivalyos szekéren, vagy férfimódon lóháton ülve, kísérve a havasi mőczok szálas alakjai által, a székelyek az ő mokány hegyi lovaikkal, Baranya cifra népe, a selyem vigánós Dárda és Siklós, az Ormányság hófehér patyolatban, a kihimzett dolmányu, hasított pendelű sokaczkok, a szironnyal kivarrott ködmöntű, himzett ingvállu felvidék stb., a különböző vidékek érdekes járművei, parasztfogatok, bivalyos szekerek stb. Kísérjen minden csoportot az ő zenéje, az oláh pásztor fujja az ő bánatos havasi kürtjét, zengjen a svábok rézmuzsikája, keseregjen a tót duda és a magyarnak huzza a kesergőt a cigány.

S vonuljon végig fővárosunkon az egész tábor. Ebben öröme telnék résztvevőnek, nézőnek egyaránt s örök szép emléke maradna mindenkinek, a királytól kezdve az utolsó emberig.

Lássuk már egyszer országunk népeit egybegyűjtve, lássuk viseletét, iparát s ne csak a kiállítás hideg szekrényeinek fogasain, hanem deli termeteikre akasztva. Hadd lássa az ország, lássa a király, milyen szép népe van, lássuk egyszer őket ünneplő-ruhában, akkor jobban megbecsüljük, jobban meg is szeretjük őket.

Kövesse őket, mint a népszabadság legelső harczosa, a sajtószabadság szekere, — utánuk jöjjen a 48-as honvédek csoportja, mint kik vértüket ontották érettük, — azután az művészetek, ipar, kereskedelem stb. diszszekerei, emblemákkal fejezve ki a szabadság nyomában felvirult művelődést.

Vonuljon végig együtt az egész összegyűlt tábor a fővárosra, vonuljon el a királyi vár előtt, hogy lássa népét a király, s hogy lássa a nép a magyar királyt. Azután a vérmezőn megállva, tartsunk ott állomást, ott fogjon kezét egymással ur és a nép, s minden nemzetiségű néppel együtt adjunk hálát az Istennek, hogy:

Annyi balsors s oly sok vizzály után,
Mégfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán.

Szolgáljon ott áldozatot az Urnak minden vallás felkent papja, adjon hálát Istennek mindenki a maga vallása szerint, minden vallás papja áldja meg az egybegyűlt népet, mely ott igazán az egész magyar nemzetet fogja képviselni, és az országos „Te Deum“ után zendüljön meg Isten szabad ege alatt és tömjénfüsttel együtt szálljon fel égig ezrek és ezrek ajkáról: Kölcsény örök szép Himnusza.

Fordítsuk le a dalt németre, oláhra, tótra, rácra, hadd énekelhesse azt minden ajku nép együtt velünk, az Isten minden nyelven megérti s bizonyára lesz itt e földön fogantja, ha kezét fog velünk a rác, oláh, német, a tót és a magyarral együtt dalolja:

Isten áldd meg a magyart!

Azután vonuljunk el a városháza előtt, a hol 50 év előtt *Rottenbiller* polgármester kijelentette az erkélyről,

hogy a főváros magáévá teszi a 12 pontban foglalt kívánásokat.

Végezzük ott, a hol a nemzet ujja ébredése kezdetét vette — a nemzeti muzeum előtt.

A muzeum falai verték vissza 50 év előtt a lelkes hangok hullámain — visszhangozzák most 50 év múlva ugyanazon falak a nemzet örömrivalgását.

Kérjük fel azokat, a kik még élnek a nagy napok szónokai közül — s ugyanott, a hol akkor lelkesítették a nemzetet — beszéljenek most 50 esztendő múlva a nemzethez újra.

Azután táborba szállva, örüljön egymásnak az ur és a nép — végződjék az egész egy hatalmas népmulatsággal.

Örüljön a magyarok ünnepén minden nép, a mely e hon határain belül lakik és vigyék hírül mindenfelé, hogy:

„A hol a magyarok laknak,
Ott a többi népek is vigadnak.“

Feszty Árpád.

Busbach Péter naplója.

Budapest, nov. 20.

Busbach Péter volt országgyűlési képviselő ezen a czimen kiadja félszázadra visszanyúló naplótöredékeit és emlékezéseit. *Busbach* Pozsonyban volt az 1847—48-diki országgyűlés alkalmával, tagja volt a honvédseregnek és az abszolutizmus idején Pesten tartózkodott, ügyvédbojtároskodva, majd mint ügyvéd, később pedig, mint tudjuk, a közéletben és az országgyűlésen szerep jutott neki. Mondanivalója tehát van elég és ezzel jogczime arra, hogy műve nagyobb figyelemben részesüljön.

A műből most az első kötet jelent meg, mely a kiegyezésig halad. A szerző részben napló-alakban ad számot élményeiről, részben más források adatait használja föl, a kötet java pedig az eseményekről való elmélkedés és kritika. A mit a közélet szereplőiről ír, azzal sok újat nem mond (talán a második kötetben, melynek embereit közelebbről látta, e tekintetben szerencsésebb lesz) s bizvást állíthatjuk, hogy a politikai élet rajzánál sokkal érdekesebbek azok a megfigyelései, azok a jellemző, apró vonások, melyeket közvetlen maga körül látott.

Kora ifjuságától a szabadelvű irány híve volt, a mire már nem nemes származása is ráutalta. Nem csoda tehát, hogy műve a magyar paraszt elnyomásának rajzolásával kezdődik és melabos hangon tárgyalja a népporradalom előtt való életét, ama kor igazságszolgáltatását és közviszonyait. Zsenge ifju korában is sokat elmélkedik ama nagy igaztalanságokon és embertelenségeken, melyeket akkor — ugymond gunyosan — törvénynek neveztek. Színezése tehát tendenciózus, noha valószínű, hogy nem minden volt oly fekete, a milyennek a liberálisok látták, valamint most sem minden oly kristály-tiszta, a milyennek látják. Szerzőnk leírja első joggyakorlatát, mikor a földesurnál szedriát tartottak, melyen ő a jegyzőkönyvvezető segédjeül működött. Nem érdektelen e more patrio bíráskodás leírásából mutatót közölni

„Első eset, — írja a szerző. Egy özvegy asszony bepanaszolja a helybeli molnárt, hogy az őrlésre neki átadott búzát kicserélte és helyébe sokkal silányabb anyagból készült lisztet adott vissza. Bemutatja buzájának mustráját és a kapott lisztet.

Mindenekelőtt egyezségi kísérletre kiküldik őket. Az egyeztetés a falu bírájára bizatik.

Ez alatt az uraság képviselője erdőrongálás és falopás miatti panaszát terjeszti elő két szegény zsellér ellen, kiknek gyermekeit az erdőkerülő elfogta, mikor egy-egy kötés rőzsével a fejükön jöttek ki az erdőből.

A tényállás beismerve, de erdőrongálás nem forogván fenn, csak falopás miatt hozatik ítélet; és ez testi büntetés.

Most a molnárt és az özvegyasszonyt egyeztetni kiküldött elüljáró jelenti, hogy a felek közti egyezés nem sikerült. Erre megvizsgálják a búzát s megnézik a lisztet; az öregbíró csakugyan ismeri az özvegyasszony búzáját, melyet aratáskor a szomszéd uradalomban aratórész fejében kapott. Konstatálják a csalást.

A molnárt a kár megtérítésén kívül még hat botütés büntetésére ítélik, melyet rajta az ülés befejeztével a megyei pandur végre fog hajtani.“

A szerzőt persze bántja a botütés és minden a mit maga körül észlel, nehéz boruval vonja be lelkét — de vajjon manapság kapott volna-e ily hamar igazságot az özvegyasszony, habár a molnár sem jutott volna a hat bothoz, valamint a zsellért sem verték volna meg törvényes ítélettel a falopásért, legfőlebb a csendőr tette volna rája a hüvelyk-szorítót.

De átleng az országon a márcziusi szellő. A szerző napról-napra végig hallgatja a pozsonyi országgyűlés tanácskozásait és mikor az első tiz honvéd-zászlóaljzat szervezik, Pécssett beáli a nyolczadik honvédzászlóaljba, melyben káplár-rangot foglal el, mignem a szent-tamási első harcok után hadnagygyá emelkedik. A táboréletről irt naplója vonzó, eleven olvasmány. Több helyütt festői színezéssel írja le ennek az életnek külsőségeit s egy-egy vitéz bajtársa alakjánál sokáig időzik. Lugoson tul, Facsetnál, 1849. augusztus 15 én veti el a fegyvert, mikor zászlóalja teljesen fölbomlik. Azután ő is Pestre igyekezik, a hol könnyebben ki lehet térni az osztrák seregbe való besoroztatás elől. Mielőtt azonban rátérne az abszolút korra, vagy száz lapon át refleksiókat ír Kossuthról és Görgeiről, lelkes védelembe véve az utóbbit.

Az akkori pesti életet „Gyásznapok“ czimen írja meg. Thaisz Elekkel, a 49-iki városi főkapitánynyal és Asztalos Sándorral lakott közös szálláson.

Egy napon 1850-ben Thaisz Elek, a kinek minden kompromittáltsága ellenére is voltak a rendőrségnél jó emberei, figyelmeztette lakótársait, hogy az éjjel náluk házmotózás lesz. Azonnal elégettek minden kompromittáló irást. A motozás egy és két óra közt megtörtént, de természetesen nem találáltak semmi gyanus tárgyat. Két hónapra rá tudta meg *Busbach*, miért motoztak náluk, mert, akkor egy hirlap élén azt olvasta, hogy egy unokabátyját, a ki 1849. óta bujdosott, Temesvárott — kivégezték!

Hogy milyenek voltak ezek az ítéletek, több érdekes példát közöl a szerző. Ime, az egyik ítélet: Eich Jakab 26 éves honvéd, társa egy rabló (?) bandának, a Vásárhely és Szeged közti nádasban üzte „gonosz tetteit“ (nincs megmondva, mik voltak ezek?) s több év óta (bujdosván) a vidéket bizonytalanná tette, (mivel? egyetlen büntényt sem tudnak ellenébe fölhozni) e hónap (1852. április) 14-én a répáshidi nádasban három rabló (értsd: bujdosó) társával a csász. kir. zsandárság által fölfedeztetve, hosszas löfgyverekkel való küzdés után (t. i. a zsandárok löttek), mely alatt többi társának sikerült elillanni, elfogatván — „gyilkos szándékkal való erőszakos ellentállás bűnében elmarasztaltván“ — lópor és golyó által kivégeztett.

Még egy példa az akkori pesti élet kellemességeiből. Egy este a szerző Lévay József és Atádi Vilmos társaságá-

ban a Nemzeti Színházba ment. A kerepesi-ut sarkán egy fegyveres rendőr kezét vállára teszi :

— Im Namen des Gesetzes sind Sie mein Gefangener! (Ön a törvény nevében foglyom!

A szerzőt bekísérték a terézvárosi rendőrfőnökhöz, a ki valami Wolf nevű cseh vagy német volt.

— Welchem Verbands gehören Sie an? (Minő szövetséghez tartozik ön?) kezdi ez a kiballgatást.

A szerző bámul és végre azt kérdi, mit ért az alatt, mily Verband-hoz tartozik.

— Nun: einem heisigen, oder einem Pariser? (Nos: helybelihez, vagy párisihoz?)

Erre a szerző még kevesebbet tudott felelni, Végül kipattant a dolog

— Minő szövetségnek a jelvénye az a kalapjáról lelógó szalag?

Erre a vállott azt felelte, hogy ennek titkát Gitz váczi-utczai kalapos tudná csak, a kitől ma vette a kalapot.

Ez meggyőzte Wolfot; a kalapról papír-ollójával levágta a szalagot, a jegyzőkönyv mellé csatolta, aláíratta Busbachhal a jegyzőkönyvet s szabadon bocsátotta.

A könyv érdekessége, hogy ismerteti az abszolúrendszer szervezetét, bíráskodásait, utasításait. A szerző művét korrajznak nevezi, a minnek azonban nem lehet mondani, mert hisz a java futólagos naplójegyzet és elmélkedés. Ára ennek az első kötetnek két forint.

Petőfi legjobb arczképe.

Budapest, nov. 29.

Petőfiről öt olyan arczkép maradt ránk, mely a költő életében, természet után készült. Ezek közül legismertebbek a Barabás Miklós rajzai, melyen összes költeményeinek első kiadásai előtt láthatók. A mai nemzedék utánuk már nem is tudja Petőfit másképpen maga elé varázsolni, mint tágra nyílt, ábrándos szemekkel, göndör fürtökkel s gondosan ápolt kecskeszakállal. Ez az arczkép, egy magára sokat tartó, csinnal öltözködő fiatal ember hasonmása.

Barabás rajzairól évek előtt többször beszéltem a költő kortársaival, jó barátaival s ezek, mintha csak összebeszéltek volna, mindannyian azt erősítették, hogy a rajzok idealizálva mutatják be Petőfit s igazán hű hasonmása nem is maradt ránk a költőnek. A művészek őt is megszipitették, mint német kollegáik egykoron Schillert. A jó öreg Kertbeny, Petőfi lelelkesebb fegyverhordozója, szintén ebben a nézetben volt, midőn gyakran órák hosszáig beszélgetett velem arról, milyennek ismerte ő a költőt s minőnek írák le azok, kik vele sürűbben érintkeztek. Én, megvallom, ezek a leírások hivebben állították elém, a daczos, szilaj természetű Petőfit, mint elterjedt hasonmásai.

Ha Berecz Károly, Jókai Mór, Teleki Sándor, főleg pedig a költőn rajongással csüggő Sass István iratait olvasom, körülbelül ilyen arczkép kerekedik ki előttem: Vékony nyakon ülő fej, sovány, halvány arc, csillogó fekete szemek, nyílt, de nem tulságosan magas homlok, a szokottnál kissé alacsonyabb alsó ajk, fölfelé szoktatott sürű, majdnem bozontos haj, felső ajkán ritkás, vékony bajusz s ritka növési

szakáll. Mondják, hogy arczán pályája kezdetén letörülhetetlen dacz ült s az általa keltett összbnyomás első pillanatra nem volt kedvező.

Ha már most e személyleírás birtokában veszem kezembe Petőfi arczképeit: vajmi kevés megfelelő vanással találkozom azokon. A költő legrégebb ismert arczképe, a Barabás által 1845-ben készített kőrajz az égfelé néző szemekben valami szentimentális kifejezést árul el, már pedig, jól tudjuk, hogy a szentimentalizmus éppen nem volt jellemző tulajdonsága a „mogorva Petőfi-nek“, ki mindig kutató szemekkel vizsgálta az embereket s kinek tekintete inkább átható volt, mint ábrándos. Barabásnak 1846-ban tussal készített rajza, Kertbeny állítása szerint, karikatúrává lett. Tyroler metszetében; az 1848-iki térkép pedig, mely fekete attillában, balkarjával kardjára támaszkodva s lelkesült tekintettel maga elé nézve ábrázolja a költőt, szemmel láthatólag hasonmás. Mint művészi alkotás nagy figyelmet érdemel; de a kortársak által nyújtott leíráshoz éppenséggel nem alkalmazkodik. Barabás hihetőleg hizelegni akart a fiatal férjnek, midőn egyidejűleg imádott Juliskáját is ide rajzolta.

A negyedik egykoru arczkép Orlai Soma műve Természet után, 1848-ban készült s balról jobbfelé forduló profilt mutat. A költő arcza ezen a festményen sovány és jellegzetes; haja sürű, bozontos haj; bajusza eléggé nagy, de ritkás. Tagadhatatlanul naturalisztikusabb telfogással készített mű, mint Barabásnak akár 1847-ki, akár 1848-iki édeskés rajza. Kertbeny ezen a képen a vékony, hegyes orrot találta idegenszerűnek, s a szemekkel sem volt megelégedve, mert úgy találta, hogy nincs meg bennük a mélyreható tekintet.

Mindig érdeklődéssel néztem ezt a sovány és halovány arcot. Később még inkább megnyerte rokonszenvelem, midőn a véletlen kedvezése Petőfi Daguerre-féle arczképét kezeim közé juttatta és a becsés ereklyéről az első fényképmásolatokat készíttettem. Orlai festménye mintegy előkészítette azt a meglepetést, melyet nálam a Daguerre-féle kép ezüst lapja keltett. Az addig ismertekről mennyire elütő arc és karakter volt az, mely erről az ezüst lapról felém tekintett!

A Daguerre-féle kép, melyről csak évek mulva sikerült teljes biztonsággal megtudnom, hogy Friedrich fényképész műve s 1847. tavaszán vagy nyarán készült, 1870-ben, Petőfi Zoltán halála után vált ismeretessé, a mikor kézirat-másolatai az írói és művészi körökben csakhamar elterjedtek. Berecz Károly, a költő egyik legrégebb ismerőse már akkor egész elragadtatással szólt annak hasonlós voltáról. „A jelen arczkép — írja ő — rám megdöbbentő hatást tőn, mintha a nyomtalanul eltűnt a maga őseredeti alakjában lépett volna elém jeltelen sirjából, — a bánatosán lehajtott fő szemlélésével, a szemek tekintetével, melyben egész lelke van kifejezve, — nem győztem betelni. Igen, ez ő, az az egyenes, férfias, magasan szárnyaló, az étellel kemény harcot vivott, de meg nem tört, bánatos költői lélek, mely csodaszép termékeivel az egész világot elárasztotta. Órákig eltudom nézni a képet, mely a mythosi alakot a maga eredeti minőségében mintegy elém vará-

zsolja; nincs ezen semmi hízelt vonás, semmi idealizálás, de igaz, mint ő maga volt; az a tuskés haj, ügyetlenül álló ruha, de homlokán s szemeiben azon kifejezés hü visszautkrözésével, mely az élő arcán, költői géniusának hársány hirdetője volt.

Nem elégedtem meg a kézrajz-másolatokkal s engedélyt kértem a daguerresypia tulajdonosától: az azóta elhalt dr Beliczay Imrétől, hogy arról fényképezés útján vehessek kópiákat. Az újabb másolatok még nagyobb feltűnést keltettek s a jó öreg Kertbeny csaknem ujjongott örömeiben, a mikor az ő imádott Petőfijét, saját kifejezése szerint meghamisítatlan alakjában láthatta.

Volt azonban a hasonmásnak egy fogyatkozása: a bajusznál megszűnt a másolat élessége; a száj vonalai nem voltak eléggé határozottak s nem lehetett megállapítani biztosan: van-e rajta szakálla vagy sem Petőfinék.

Éveken át zaklatott az a gondolat: miként lehetne segíteni ezen a fogyatkozáson? Miként lehetne előállítani a Daguerre-féle kép épen maradt részeinek segítségével, olyan hasonmást, melyben lehetőleg hü arczképét bírjuk Petőfinék? Többször beszéltem e tárgyról művészeinkkel és végre Roskovicz Ignác, a jeles képíró vállalkozott az ambíciózus föladatra, hogy Petőfi arczképét, a kifogástalanoknak elismert részletek egybeillesztésével, megállapítsa a Daguerre-féle képet vette föl alapul, de eltávolított róla minden retouche-t, hogy tisztán láthassa, miként tükrözött vissza a természet Petőfit az ezüst lapon Majd fényképezés útján megnagyította a vizitkártya alaku hasonmást hogy rajta a formák határozottabban kitűnjenek. Végül fölvételeket eszközölt a költő által elfoglalt pose-ban és világításban, hogy a fénypontok és árnyékok alakulását tanulmányozhassa. A kísérletnek meglepő eredménye volt. A nagyításban ismeretlen részletek tűntek elő s a hiányokat csakhamar pótolni lehetett a költő jobb arczképeinek segítségével Most már nemcsak a fej formáját, a tuskés haját, az elmélyedő, kutató szemeket, vékony orrot látjuk; de láthatjuk az arcz alsó részét is a maga valódiságában, a mint azt Petőfi kortársai, barátai leírták.

Ez a kép mutatja az igazi Petőfit, minden eszményítés nélkül, a minő volt az életben. Azt hiszem: ez a legjobb, a most már teljesen hitelesnek tekinthető hasonmás. A nagyérdekű képet a Petőfi-alumba szántam. A költő külsejének igaz mása ott jelenjen meg először, a hol szellemi arczképének megrajzolására kiváló írók, köztük még élő kortársai vállalkoztak.

Szana Tamás.

Márczius tizenötödikének ünnepe.

Budapest, nov. 28.

Ma délben a Royal-szállóban csaknem teljes számmal megjelentek a fővárosban élő írók és művészek. Az a Feszty Árpád kezdeményezésére alakult bizottság hívta őket össze, mely márczius tizenötödikének az ötvenéves évforduló alkalmából való országos megünneplését tervezi. A terem egészen megtelt a jelenvoltakkal s a rendkívüli érdeklődésben bizvást a siker hirdetőjét láthattuk.

Ott voltak: Jókai Mór, a nagybizottság elnöke, Rákosi Jenő, Besenyei Ferencz, Feszty Árpád, Silberstein Ötvös Adolf, Endrődi Sándor, Radó Antal, Herman Ottó, Badicz Ottó, Kendi Géza, Nagy Miklós, Herczeg Mihály rector, Ábrányi Emil, Falk Zsigmond lovag, Fenyő Sándor, Vészi József, Hevesi József, Munkácsi Bernát, Csajthay Ferencz, Schiller Henrik, Kazér Emil, Sima Ferencz, Hentaller Lajos, Sebők Zsigmond, Hortoványi József dr., Gerő Károly, Szécsi Ferencz, Pósa Lajos, Salamon Ödön, id. Szinnyi József, Gelléri Mór, Fadrusz János, Vizvári Gyula, Köllő Miklós, Veigelsberg Hugó, Ambrozovics Dezső, Kinnach László, Margittay Tibamér, Horváth Zoltán, Lechner Ödön, Zala György, nézdi-Kovács László, Cziklay Lajos, Paur Géza, Madarász Gyula dr. Szatmári Mór, Márkus Miksa, Fekete József, Gerő Ödön, Ujvári Ignác, Stettka Gyula, Jendrassik Jenő, Tuba János, Kallós Ede, Pártos Gyula, Karvaly Mór, Bartha Sándor, Seemayer Villibald, Sas Ede, Fényes Ödön, Vastagh György, Székely Béla dr., Ujházy Ferencz, Pekár Gyula, Feleki Miklós, Szirmai Imre, Bach Árpád, Kirsch Gyula és mások.

Jókait belépésekor lelkes éljenzéssel fogadták. A költő elfoglalta az elnöki helyet s ezt a beszédet mondotta:

Tisztelt polgártársaim! Hazafui örömmel üdvözlöm önöket a jelen alkalmából. Összejövételünk célja a magyar népszabadság közelgő ötvenéves évfordulójának a magyar néphez méltón leendő megünneplését előkészíteni. (Éljenzés.) Tudjuk jól, hogy 1848. tavaszával kezdődött el az a nevezetes korszak hazánkban, mely a népet, a földet, a sajtót, alkotmányos törvények által fölszabadította. Hogy elnyert szabadságát a magyar nép jól tudja fölhasználni, azt ötven év alatt fényesen bebizonyította: elég erős oka van rá, hogy e félszázad évfordulójának egy örömnepet szenteljen. Ez előtt ötven évvel mondtam én ki e jelszavakat: „a magyar nemzet csak alkotmányos szabadságért küzd, ha azt kivívhatta, a legerősebb támasza, talpköve fog lenni a trónnak, az országnak, a törvénynek.” (Éljenzés.) Ötven év kellett rá, hogy a világszellem ezt a jóslatomat megvalósítsa; valóvá lett. Elismerik ezt a külnemzetek, elismerik a koronás fők. A magyar korona drágakövei közül hiányzott a gyémánt: most már az is megvan, a magyar nép hűsége, ez a koronagyémánt: ez a kristálymagja az egész országnak. (Helyeslés) Mutassuk be ezt a népet a fővárosnak, a törvényhozásnak, a trónnak, a maga ős pompájában, a hogy azt a az indítványtevő művésztársunk élénk rajzolta. Mutassuk be már nemcsak a bársonyt és selymet, mely nem saját termékünk, melyért a külföldnek adózunk, de mutassuk be egyszer a saját népünk keze szőtte patyolatot és daróczot, felékesítve népünk leányainak kézimunkájából szerzett pompájával. (Zajos helyeslés) És mutassuk be a magyar munkásosztályt a maga egyszerűségében, tisztaságában, mutassuk be nem csak a keztyüs kezeket, a mik kardot emelnek, hanem a munkában izzadt tenyereket is, a melyek az ország legazdagabb aranybányáját képezik. (Helyeslés, taps) És azután emlékezzünk meg róla, hogy a népet nem csak azok a polgártársak alkotják, a kiket az 1848-iki törvények felszabadítottak, hanem azok is, a kik őket felszabadították, a magyar nemesség. Az a magyar nemesség, mely kilencz századon át az országot vérvél védte, megtartotta, visszahódította, soha nagyobb diadalt nem vívott ki, mint 1848. tavaszán, a midőn a sok százados előiteleteket legyőzve, kiváltságos előjogairól lemondott s a hazafiság jogait polgártársaira kiterjeszté s a hazafönntartás terheit velök megosztotta s ezt tette egy szívvel-lélekkel, egy ellenkező szó nélkül (Éljenzés.) Most a magyar nemesség egybe van olvadva a magyar néppel, mint a damaszkusi kard pengéjében az arany az aczéllal. Azért törhetetlen. S mi is csatlakozunk a néphez, a szellem munkásai. Nekünk is szülő anyánk volt az 1848-ban égből alászállott sajtószabadság. Akkor volt Magyarországon kilencz hirlap, most van kilenczszáz. S az irodalommal együtt növekedett a művészet. Minket is megillett, hogy azt a kezdetleges könyvnyomtató gépet, melyen amaz emlékezetes napon a magyar nemzet kívánalmi szabadon kinyomattak, zarándokolva kövessük Budapest palotasorai és országházai körül teendő

dicsőséges körútjában. A mi egy nemzetet nagygyá tesz, az a *szellem*, a *munka* és a *szabadság*. Hozsánna mind a háromnak. (Lelkes éljenzés, taps.)

A viharos éljenzést és tapsot, mely a beszéd után fölzuult, tréfás intermezzo gyorsan kacajjává változtatta. Egy pinczér három pohár vizet tett Jókai elé, a ki így szólt rája:

— Vidd el csak, öcsém, nem iszom én vizet soha életben!

Jókai a jegyzőkönyv vezetésére *Endrődi Sándort*, *Rákosi Viktort*, *Margittay Tihamért*, *Kézdi-Kovács Lászlót*, *Paur Gézárt* és *Salamon Ödönt* kérte föl. Aztán *Feszty Árpádnak* adta a szót.

Feszty Árpád bevezető szavaiban kijelenti, hogy tervét már annak idején bővebben ismertette, de azért uehányszóval a hózagot akarja pótolni. Azt a nyomdát, ugymond, mely 1848-ban a 12 pontos követelést kinyomatták, mutassuk be az országnak. Ő meg van arról győződve, hogy az egész országban mindenki kiveszi részét a szabadságharcz megünneplésében s akkor ez az ünnep méltó lesz ahhoz a nagy epokához, a melyből mi írók és művészek kivettük részünket, a mely megillet bennünket: a gondolat szabadság és a népszabadság. Hisz a gondolatszabadságnak gyermeke az irodalom és művészet. Viszont gyermeke az irodalom és művészet a népeknek, mert ez táplál bennünket. A gondolatszabadság mese sajtó nélkül, viszont nem lehet a népszabadságot megünnepleni a nép nélkül. De azt nem tekintve, hogy szép festői ünnepet akarunk rendezni, sehol a világon erre jobb talajt nem találunk, mint Magyarország. *Petőfi* is megírta egyik versében: „Ha a föld Isten kalapja, Ugy hazánk bokréta rajta.” Magyarország az egyetlen, a hol még van szív, a hol még találunk tulipános és virágos szűrőket, de találunk virágos lelkeket is. A magyar népet még nem érintette ugy az az internacionális áramlat, hogy a paraszt szűréről lekerült volna a tulipános virág. De ne is hagyjuk levétegni, ápoljuk ezeket a virágokat a szűrőn, ápoljuk a lelkeikben, gyűjtsük össze itt Budapesten az ország szívében, hogy megismerje, hogy lássa mindenki, az egész világ a magyar népet az ő igazi természetes mivoltában, az ő romlatlan lelkével. Rendezzünk egy menetet, a melyben végig vonul az egész ország. Körülbelül ilyenformán képzelem én ezt a menetet. Elöl haladjon egy nemesi bandérium, nem a mágnás bandériumot de azt a nemes bandériumot képzelem én, mely évszázadokon keresztül vezette a népet, mely a népért mindenkor áldozott. Természetes, hogy a bandériumot egy lovas kürtös csapat előzi meg. A bandérium után haladjon a nép. Lehetetlen ugyan most meghatározni, hogy milyen sorrendben haladjanak, de első sorban haladhatnak a rusznyákok, oroszok, kik ott laknak a Verhoviczán, a vereczkei szoros mellett, hol őseink bejöttek. Mert ez a nép, daczára annak, hogy nyelve orosz, szokása orosz, de mégis oly törhetetlen szeretettel viseltetik a magyar nép iránt. És így tovább haladhatnak az emberek, természetrajzi és földrajzi alakulásán. Természetesen lóháton. Ez az ugynevezett nép. Ezt követné a civilizáció föltüntetése allegorikus képekben. Azután vinnék azt a nyomdát, a melyen 4848-ban kinyomatták azt a 12 pontot. Ezután jönne a sajtószabadság allegorikus ábrázolásban a sajtó képviselőivel, az írókkal. Utána vinnének egy nyomdát, mely folytonosan okádná a frissen nyomott 12 pontot s egyéb hazafias fölbivásokat, melyeket a nép közt kell szétoztani. Azután a festők és művészek csoportja, továbbá az ipar, a kereskedelem és a mai társadalmi viszonyok allegorikus színekben föltüntetve. Ez volna a menet. A menet, miután a nép a Vérmezőn ellátatott étellel és itallal, az ünnepi Te Deum után a Vérmezőről indulna ki s hogy merre haladjon, az már a rendező bizottság föladata volna. Szükségségnek tartanám, hogy mi: az írók és művészek beleelegyedjünk a nép közé, hogy megmutassuk a nép-

nek, hogy még vannak Magyarországon olyan urak, a kik őszinte szeretettel viseltetnek irántok akkor is, midőn nincs képviselőválasztás (Derültség), hogy tudja meg a nép, hogy ezek az emberek írók és művészek és hogy tudja meg az utolsó magyar ember is, hogy ezek az írók és művészek a népek igaz barátai, a kiknek szeretete nem önzésből, hanem szívből fakad. Ha ezt megfánulja, ha ezt tapasztalja a nép, akkor mi olyan ajándékot adtunk neki, amelynél nagyobbat senkisé tudhat adni. (Éljenzés.) Ha ezeket a terveket szívesen veszik, akkor arra kérem önöket, hogy karolják föl ezen szép ügyet. Az én meggyőződésem az, hogy ha az ügy jó és a szeretet is igaz, akkor lehetetlen, hogy ez a terv ne sikerüljön. (Lelkes éljenzés.)

Rákosi Jenő: Tisztelt uraim: Én nekem programu szerint kötelességemmé van téve, hogy a márcziusi szabadság ünneplését ünnepelem, jelentőségéről beszéljek.

Áttér nehezebb feladatára s a mai ünnepnek a szabadság ünnepeinek jelentőségéről szól néhány szót. A főnix madár meséje nekünk immár nem mese. Ez a nemzet 50 évvel ezelőtt idealizmusának tüzeire fölrakta ősi törtérijának intézményeit és mágyára állt, hogy megtisztuljon és hamuvá égett a mágyán és a hamuból föltámadt. Itt vagyunk, hogy azt a napot, a föltámadás napját megünnepeljük. De mi a szabadság?

Mihez hasonlitsam a szabadságot? Nem mondhatom, hogy a szabadság olyan, mint a levegő. Mert hiszen levegő nélkül nem él az ember, nem él meg földi szervezet, de szabadság nélkül látunk milliókat élni. A szabadság uraim, hasonlatos, nem a levegőhöz, hanem a jó levegőhöz. Mert, a ki nem él jó levegővel, mert megélni rossz levegőben is lehet, annak szervezete elsenyved, elernyed, erkölcsé megromlik és a gyötrött testnek egy láz kitörésére van szükség, hogy megszabadítsa magát, hogy szert tegyen jó levegőre, a szabadságra, melyben a nemzet él, virul, izmosodik és erkölcsös marad.

A sajtó és a szabad nép legyen ünneplésünk tárgya. (Éljenzés.) Mert, tisztelt uraim, a példa, a história tanusítja, hogy nem minden nép szabad, a mely nép a szabadság intézményeit ajándékképpen, kedvezményképpen bírja; csak az a szabad nép, a melynek lelke a rabság, a szolgaság érzületét be nem vette. Azon lehet bilincs is, az azért mégis szabad, mert csak időhöz van kötve rabsága. Láttuk mi, uraim, a saját drága nemzetünket bilincsekbe verve, de sohasem volt szabadabb, mint mikor a szabadságot csak a szívében bírta és a szabadság erejével kiküzdötte magának a szabadság intézményét. (Taps.) És a sajtószabadság intézménye mellett láttuk, hogy létezik mindig egy szolgáló és rabsajtó is. Sőt maguk a szabadságnak ellenségei hozzá folyamodnak a sajtó mindenható hatalmához, élnek vele szabadon használva ezt az erőt, hogy megfossa a nemzeteket a szabad sajtótól. De hogy egy hasonlattal éljek: ez a sajtó olyan, mint a cserépbe ültetett virág. Addig, a meddig a gazdája öntözi, virul, de ha elfelejti, vagy nem tudja öntözni, elhervad. (Taps.) A szabad sajtó olyan, mint a fa, a mely gyökereit a földbe eresztette, a nép lelkébe, a nép szabadságszeretetébe. Azt tépheti vihar, fújhatja szél, vághatja erőszak, csak annál erősebben kapaszkodik gyökere a nép lelkébe, csak annál nagyobb erővel ujhodik meg lombos, gyümölcsöző fává.

Én fölhivom önöket uraim, a szellem munkásait az irodalom és művészet embereit, hogy márcziusi szabadságát megünnepeljük. (Lelkes éljenzés. Taps.)

Zala György kilelenti, hogy a magyar képzőművészet lelkesedéssel csatlakozik az ünnephez.

Margittay Tihamér a bizottságok megalakulásáról tesz jelentést.

A végrehajtóbizottság elnökei lettek: Mikszáth Kálmán, Lotz Károly és Zala György. Tagjai: Bársony István, Bartók Lajos,

Basch Gyula, Bródy Sándor, Dalmady Győző, Fadrusz János, Fenyő Sándor, Gajári Ödön, Gracza György, Hauszmann Alajos, Hentaller Lajos, Hollósy Géza, Mérai-Horváth Károly, Jendrassik Jenő, Jeszenszky Danó, Kemechey Jenő, Kézdi-Kovács László, Lőrinczy György, Margittay Tihamér, Márk Lajos, Márkus Miksa, Neszmély Artur, Nagy Miklós, Pap Henrik, Pósa Lajos, Rákosi Viktor, Sebők Zsigmond, Stettka Gyula, Szatmári Mór, Szendrey János dr., Schiller Henrik dr., Thék Endre, Váradi Antal, Vészi József és Tuba János. A művészi bizottság elnökei: Rákosi Jenő, Benczur Gyula és Alpár Ignác; tagjai: Ambrus Zoltán, Baditz Ottó, Benczur Gyula, Beóthy Zsolt, Bezeredy Gyula, Bihari Sándor, Bruck Miksa, Endrődy Sándor, Eisenhut Ferencz, Faragó József, Festetics Andor gróf, Gárdonyi Géza, Gyenes László, Hány Gyula, Herczeg Ferencz, Horti Pál, Káldy Gyula, Kallos Ede, Kanu Gyula, Kardos Gyula, Karlovsky Bertalan, Kiss József, Knopp Imre, Keszler József, Konkoly Jenő, Kriessch Aladár, Szigeti Mór, Linek Lajos, Lotz Károly, Lyka Károly, Mihalik Dániel, Nádler Róbert, Náday Ferencz, Neogrady Antal, olgyai Olgyai Ferencz, Pállya Celestin, Pártos Gyula, Paur Géza, Pekár Gyula, Peske Géza, Porzolt Kálmán, Rauscher Lajos, Rónai József, Roskovics Ignác, Spányi Béla, Rtröbl Alajos, Szendrey János dr., Szinnyei-Merse Pál, Szlányi Lajos, Taby Antal, Telepy Károly, Thorma János, Tölgyessy Artur, Ujházi Ede, Ujházi Ferencz, Veigelsberg Hugó, Vágó Pál, Vajda Zsigmond, Vaszary János, Vastagh György és Vizvári Gyula. A rendező bizottság elnöke: Falk Miksa, Than Mór és Fadrusz János; tagjai: ifj. Ábrányi Kornél, Adorján Sándor, Alexander Bernát, Andreánszky Jenő dr., Barna Izidor, Bartók Lajos, Béla Henrik, Benedek Elek, Beóthy László, Bercsényi Béla, Bessenyei Ferencz, Bolgár Ferencz, Braun Sándor, Benes János, Csajthay Ferencz, Csávolszky Lajos, Cziklay Lajos, Dalmady Győző, Dénes Márton, Evva Lajos, Erős Gyula, Farkas Imre, Fejérpataky László, Fittler Dezső, Gárdonyi Géza, Gyeness László, György Aladár, Györök Leó, Hampel József, Hány Gyula, Heltai Jenő, Herczeg Ferencz, Hevessy József, Hock János, Hoyts Pál, Hetényi Lajos, Holló Lajos, Horváth Zoltán, Jakab Ödön, Jancsó Benedek, Kauszer József, Kenedi Géza, Kéméndy, Kozma Andor, Köllő Miklós, Linek Lajos, Lipcsei Adám, Lovik Károly, Lukács Gyula, Lóczy Lajos, Madarász Gyula, dr. Manheimer Gusztáv, Marczali Henrik, Molnár Arpád, Molnár Antal dr., Murai Károly, Mezei Ernő, Nyáry Sándor, Quittner Zsigmond, Pártos Gyula, Pataky László, Paur Géza, Preiszner Hugó, Rotter Lajos, Rothausér Miksa, Sándor József, Schönherr Gyula dr., Seemayer Villibald, Sebők Gyula, Silberstein Ötvös Adolf, Sturm Albert, Szana Tamás, Szabó Endre, Szendrey János dr., Szinnyey József, Szomaházy István, Telepy Károly, Thallóczy Lajos, Thorma Károly, Thorma János, Tóthfalussy Béla, Tolnay Ákos, Tarnay Gyula, Török Aurél, Timár Szaniszló, Verő György, Vértessy Arnold, Vidor Pál, Werner Gyula.

A nagybizottság e jegyzéket azzal a megjegyzéssel vette tudomásul, hogy a szüktséghez képest még ki fogja egészíteni

Herczegh Mihály rektor lelkesedéssel és zajos helyesléssel fogadott beszédében azt óhajtja, hogy az egyetemi ifjuság és a Nemzeti Szövetség, a melynek ő elnöke, a mozgalomba belevonassék, és kellő reprezentálásukról gondoskodás történjék. *Fenyő* Sándor és *Jókai* Mór elnök szóltak a tárgyhöz, mire az országos bizottság egyhangúlag elhatározta, hogy ugy az egyetemi ifjuságnak, valamint a Nemzeti Szövetségnek és egyáltalában az összes hazafias és kulturális tényezőknek bevonásával és méltó képviseltetésével rendezessék az ünnep.

Utolsónak *Pósa* Lajos szólalt föl, a ki emelkedett hangú, költői szépségű beszédben ecsetelte ennek a nagy napnak az eseményeit, a melynek ötvenedik évfordulóját készülnek megünnepelni. Hatásos beszéde végén *Jókai* Mórt éltette

E lelkes beszéd hatása alatt oszlott szét a nagybizottság.

Előfizetési felhívás.

„*Ujabb költemények*“ cím alatt deczember havában verseket adok ki. A kötet ára füzve 1 frt 20 kr., diszkötésben 2 frt. Kérem költsézetem barátait, előfizetőket — esetleges szives gyűjtésüket — hozzám: Kolozsvár, kül-

monostor-utca 51-ik szám alá deczember 16-ig beküldeni. Gyűjtőknek 10 előfizető után tiszteletpéldánnyal szolgálok.

Lirai dalokat, románczokat és történeteket irtam.

Kolozsvár, 1897. november 16.

Felszeghy Dezső.

*

Felszeghy Dezső előfizetését olvasóink figyelmébe ajánljuk. Milleniumról irt szép költeményének szabadságharczunkra tartozó részét lapunkból ismerik olvasóink.

Halálozások.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük: sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Balásházy József. Hosszu időt, 93 évet megélt öreg ur hunyta örök álomra szemeit a zemplénmegyei Király-Helmecezen. Az öreg ur neve Balásházy József. 1848-ban főszolgabíró volt s mikor 1849-ben a király-helmecezi választókerület orsz képviselőjét, Sennyey Pál bárót az országgyűlés hazaárulónak nyilvánította a fidei commissumát átadta Sennyey Lajos bírónak, Görgey adjutánsának, a száműzött Sennyey báró helyett Balásházy Józsefet választották képviselővé. Mint ilyen résztvett a debreczeni országgyűlésen s azokhoz tartozott, a kik a Habsburg ház trónvesztését megszavazták. A szabadságharcz lezajlása után idehaza bujdokolt; a kiegyezés után a király-helmecezi járás főszolgabírója s a jogszolgáltatásnak a közigazgatástól való elválasztása után hosszabb ideig járásbírája volt. Az öreg ur sokat beszélgetett Kossuth Lajosról, a kinek Sátoralja-Ujhelyen diákpajtása és játszó czimborája, később a zemlénai gyűléseken lelkes hive volt. Olyan embereket, mint Andrássy Gyula gróf és Sennyey Pál báró, öcsémnek nevezett. Az öreg ur még az őszön is egész fürgén járt-kelt s kisvárosi tuszkulmányban egy újságíró a rózsa-szemzészéből oktatta ki, mondván:

— Meg kell ezt tanulni, öcsém, mert a jólelkű ember gondozza a virágát is meg az asszonyát is.

Az öreg ur apósa volt a bihari főispán apjának Haláláról családja ezt a gyászjelentést adta ki:

Balásházy Bertalan és neje szül. Beóthy Czeccilia ugy a maguk, mint gyermekeik: Margit, Málvin és férje Beóthy László, Iván és Olga és unokáik: Beóthy Bandi, Málvinka és Mária, valamint a többi rokonok nevében is fájdalommal telt szívvel tudatják édes atya, apósa, nagyatyjuk, illetve szépatyjuknak balásházy *Balásházy József*-nek, Zemplénmegye bodrogközi járásának hosszú évek során át volt főszolgabírója, 1848-ik évi képviselője, majd később járásbírójának e hónap 12 én délelőtt fél 10 óraker életének 93-ik évében végegyengülés következtében történt gyászos elhunytát. A megboldogultnak hült tetemei nov. 14-én d. u. 3 óraker fognak Király-Helmecezen a ref. egyház szertartása szerint örök nyugalomra elhelyeztetni. Király-Helmece, 1897. november 12. Áldás emlékére!

Druzbaczký György. Nagy a szomorúság a bukovinai csángó-magyarok közt; meghalt Józseffalván a plébános, az öreg Druzbaczký György. Egyszerű falusi pap volt, ott élt szegénységben népe között s bizonyára nem sokan tudták róla, hogy ez az öreg csángó-pap a magyar szabadságharcz egyik leglelkesebb mozzanatának tanuja és fontos szereplője volt.

1848-at irtak, délen a Bánságban lángoltak már a

rácok tábornokai az országon végig nyilallott a Kossuth szava: Veszélyben a haza! Ekkor történt, hogy a Württemberg-huszárok egy százada Galicziából hazaszökött, harcolni a lázadók ellen. Lenkey János százados és Fiáth Pompejus főhadnagy hozták őket haza, — de hogy vitézi vállalkozásuk sikerülhetett, az Druzbaczký Györgynek, a most elhunyt csángó-papnak köszönhető. Druzbaczký akkor káplán volt Galicziában, faluján kellett átmenni a szökésben levő; üldözött magyar huszároknak. És a fiatal káplán akkor ott hagyta plébániáját, elment a huszárokkal, ő lett az utmutatójuk. Ismerte jól a halmos galicziai tájékat, fölkapaszkodott valamelyik huszár lovára, aztán elvezette a csapatot rejtékutakon, sötét éjszakán, a mikor semmi sem világított, csak a nyirfaerdőkben a fák fehérlő dereka. A huszárok szerencsésen átjutottak a Kárpátok tulsó oldalára, Druzbaczký pedig hazament és folytatta tovább falujában a maga csöndes életét, mint káplán. Később Bukovinába került, mint plébános, a csángók közé. S hű maradt a régi hagyományokhoz: mint egykor a huszárok mellett, utmutató volt ő most is, népének utmutatója. Ismerték őt az egész csángó földön, a csángók apostola: e néven tisztelték az agg plébánost a falukban. Negyvennégy évet töltött Druzbaczký György ezen a vidéken s a jó falusiak úgy fordultak hozzá, mint patriárkájukhoz. Ő neveltetett magyarul tudó tanítókat, ő szerzett papot a csángó nép számára, tudta mindenkinek örömét, baját. 85 évet élt, megsiratta minden bukovinai magyar.

Gálffy Ignác 1848 — 49-iki honvédhadnagy, földirtokos november 13-án hetvenéves korában elhunyt Dunaszerdahelyen Holttestét Síkabonyban helyezték örök nyugalomra. Elhunytát a Gálffy és Prileszky-családok és nagyszámu rokonság gyászolja. Haláláról a következő sorokat vettük: Az 1848—49-es Történelmi Lapok szerkesztőségének Kolozsvárott. Ma vettem a hivatalos jelentést *Gálffy Ignác* volt 1848—49-es honvédhadnagy haláláról. A boldogult birtokán gazdálkodott Síkabonyban, rendíthetlen hazaszeretete, tiszta, szeplőtlen becsületessége még azoknak — tiszteletét is kivívta, a kik már sokat engedtek negyvennyolcából, pedig a boldogult utolsó lehelletéig nyíltan vallotta azon magasztos elveket, melyekért 1848-ban fegyvert fogott. Híven megtartotta akkor tett esküjét. — Özvegye Prileszky Mária és gyermekei István, Béla, György, menyé Gálffy Istvánné Vaszary Ilona és unokái Ilona, Erzs, gyászolják. Meghalt 1897. nov. 13-án életének 70-ik, házasságának 35-ik évében, hosszas betegség után bekövetkezett végelgyengülésben. Posonyban, 1897. nov. 15. *Földes Gyula* a Posonyvármegyei 1848—49-es honvédegylet elnöke.

Gyöngyösi Petheő Imre 1848—48-iki honvédhadnagy, volt nógrádmegyei főszolgabíró, hetvenéves korában Budapesten meghalt. A Petheő és Kürthy családok és nagyszámu rokonság gyászolja.

Kosztolányi Kosztolányi Károly 1848—49-iki honvédhadnagy és Arad szabad királyi város nyugalmazott s. tisztje, november 10-én Belényesen meghalt.

Lechner Lajos, miniszteri tanácsos, volt székes fővárosi középítési igazgató, nov. 19-én reggel Budapesten a József-utcai Havass Imre-féle házban meghalt.

Lechner Lajos 1832-ben Budapesten született. Fia volt az ottani országos építészeti igazgatónak s a leg gondosabb nevelésben részesült. A középiskolákat Pesten végezte s aztán a mérnöki intézetet látogatta. Az 1848—49-iki szabadságharcban mint gyermekifjú vett részt. A szabadságharc leverése után részben Pesten, részben a párisi műegyetemen folytatta tanulmányait s utóbb, hosszas külföldi utazás után visszatérve, az akkori helytartótanács műszaki osztályánál nyert alkalmazást mint mérnök-gyakornok. Az állam szolgálatában 22 éven tul. működött s nagyobb

munkálatai közé tartozik a felső-zempléni vizek szabályozása. A 70-es évek elején őt hívták meg mérnök igazgatóul a Sugár-ut (a mai Andrássy-ut) munkálataihoz. Ebben az időben dolgozta ki Pest város általános szabályozási tervzetét. 1879-ben Szeged város rekonstrukcionális munkálataihoz őt hívta meg Tisza Lajos királyi biztos. A műveletek befejezte után ismét államszolgálatba lépett s ekkor nyerte a miniszteri tanácsosi címet és jelleget. Mint ilyen megbízatást nyert a miniszteriumtól az új országház létesítésének előmunkálataival való foglalkozásra s később az építési ellenőrzést is ő végezte. 1886-ban nyilvánult a fővárosi törvényhatóság kebelében az az óhajlás, hogy az addigi főmérnöki állás, megnövelt hatáskörrel, középítési igazgatói állássá alakíttassék. Ez megtörtént s az ugynevezett fontos állásra Lechner Lajost hívták meg. Ezt az állást 1886-ban foglalta el. Szervezte a főváros mérnöki hivatalát; alaposan segített a minduntalan mutatkozott vízmériákon, a mennyiben a mesterséges vízmérő telepek építésével megvetette az alapját a mai vízműveknek. — Ugyancsak ő tőle származnak a káposztásmegyeri vízművek alapvető tervei. Ezekon kívül számos igen fontos műszaki munkálatban volt része. 1896. jan. havában tényleg visszavonult a középítési igazgatói állásától és az állami szolgálatba lépett és maradt haláláig. A tanács nov. 19-iki ülésén Halmos János polgármester emlékezett meg mély részvétellel Lechner haláláról s a tanács elhatározta, hogy az elhunyt családjaához részvétiratot intéz és a Kerepesi-sírkertben ingyenes díszsírhelyet jelöl a megboldogultnak.

Br. Majthényi Józsefné, keselő-keői Majthényi József báró özvegye, született somberekai Sauska Amália elhunyt. Özvegye volt a szabadságharcban élénk szerepet játszott Majthényi bárónak, a ki őt még a szabadságharc megkezdése előtt eljegyezte. A sors azonban elszakította őket egymástól. Majthényi báróra kimondták a száműzetést és ő Amerikában keresett menedéket. Miután reménye sem lehetett, hogy valaha hazáját viszontláthatná kint megházasodott egy jómódu ír hölgygel. Azonban idők multán minden megváltozott. Neje meghalt, ő meg amnesztiát kapott és leányával haza vitorlázott, hol még mindig epedve vártakozott reá első szerelme tárgya. Egybekeltek és együtt morzsolták le öreg napjaikat csendes boldogságban. A mult években báró Majthényi nyelvrákot kapott és meghalt, neje sem élte soká tul nagy fájdalomát és október 15-én végre 86 éves korában Pécssett követte férjét a halálban. Valóságos jótékony angyala volt a városnak és sok szegény hullatja könnyeit fényes ravatalánál — Temetése október 17-én délután ment végbe, az egész város részvétele mellett! Nyugodjék békével!

Niertit Vilmos 1848—49-iki honvédhadnagy, nyugalmazott uradalmi felügyelő, november 17-én hetvenhét éves korában Tatán meghalt. Elhunytát a Niertit és Fittler családok és nagyszámu rokonság gyászolja.

Engenstorfi Pachner Nándor lovag, nyugalmazott altábornagy Karintiában, Villach fürdőben október 24-én elhunyt, Pachner altábornagy kiváló tagja volt a hadseregnek. A bécs-ujhelyi katonai akadémiából egyenesen a harcztérre került s végig küzdötte az 1848/49-iki és 59-iki olasz hadjáratot, hét évvel később 1866-ban pedig részt vett a poroszok elleni háboruban is. Neve 1878-ban, a boszniai okkupáció idején lett híressé, mikor Stolac várát a 32. ezreddel, a budapesti háziezreddel hősiesen megvédelmezte. A király több ízben kitüntette. Tulajdonosa volt a másodikosztályu vaskoronarendnek, a Lipót-rendnek a hadidisztitéssel, a katonai érdemnek a katonai érdemkereszt szalagján és számos kisebb kitüntetésnek. Az utóbbi években csendes visszavonultságban élt Klagenfurtban.

Petróczi István. Borzalmas halállal mult ki Faddon Petróczi István 48-as öreg honvéd, a ki már évek óta mint

mező-rendőr állott a község szolgálatában. A szerencsétlen ember október 27-én hajnalban a szőlők között portyázott, s e közben betért egy kunyhóba, a hol tüzet rakva, csakhamar elaludt. Alvás közben Petróczi a tűzbe esett, a hol halálát lelta. Másnap dr. Brányi Kálmán orvos egy fuvaros segítségével huzta ki a boldogtalan ember megszenesedett holttestét. Temetése október hó 29-én ment végbe bajtársainak részvétele mellett.

Parasznyai Rácz Ábrahám 1848—49-iki honvéd-főhadnagy csobaji ev. református lelkész november 7-én 71 éves korában Csobaj községben meghalt.

Id. Solymossy János 48—49-iki honv. vadász főhadnagy elhunyt. Gyászjelentése így szól:

Alólirottak fájdalmas szívvel tudatják, hogy a szerető jó testvér, sógor, nevelő apa, nagybátya és rokon

Idősebb Solymossy János

gyógyszerész, 48—49-iki honvéd vadász főhadnagy, Udvarhelyvármegye törvényhatósági bizottsági- és Sz.-Udvarhely város képviselő-testületi tag

életének 73-évében folyó évi november hó 14-én esteli 1/2 7 órákor csendesen jobblétre szenderült

Sirba vitte nagy szívét, melynek melegét mindenkivel érezette, a kivel csak érintkezett.

Drága halottunk — az evang. reform. egyház szertartása szerint — a háznál tartandó ima után, folyó hó 16-án d. u. 3 órákor fog örök nyugalomra helyeztetni.

Székely-Udvarhelyt, 1897. november hó 15.

Testvére: idősebb Solymossy Endre és neje Kádas Vilma, Solymossy Karolina, férje Nagy Géza és gyermekeik, Solymossy Katalin, férje Láng Endre és gyermekeik, az elhunyt nevelt fiai: dr. Solymossy István, neje Lengyel Sarolta és gyermekeik, ifj. Solymossy Lajos, Solymossy Olga, férje Nagy Lajos és gyermekeik, Solymossy Agnes, Solymossy János és neje Eischer Janka, Solymossy Anna.

Spaller Károly. Egy derek férfiú, a kolozsvári honvédegyelet választmányi tagja hunyt el. Gyászlapja így szól:

Alólirottak a fájdalomtól megtörtén szomoruan tudatják, hogy az önfeláldozó jó férj, gyámatya, sógor, testvér és jó rokon

Spaller Károly

városi polgár, kályhakészítő, 1848—49-iki honvédtizedes, életének 75-ik, boldog házassága 45-ik évében, f. hó 28-án reggel 4 órákor szívzselhűdésben megszünt élni.

Legyen álma csendes, nyugodt; az örök álmot nyihitse a fájdalmakat, melyeket a boldogult az élők között szenvedett és hátrahagyott.

Hült tetemei folyó hó 30-án d. u. 4 órákor fognak, a róm. kath. egyház szertartása szerint, kultorda-utczai 10. sz. saját házából a köztemetőbe kikísértetni, mely végtisztességtételre rokonai és jó ismerősei szomoruan meghivatnak.

Béke drága hamvai felett!

Kolozsvárt, 1897. november 28.

Özv. Spaller Károlyné, szül. Kovács Róza, az ehunyt bánatos neje, Hanusz Albert, mint mostoha fia. Spaller József, neje Markovits Zsuzsánna, gyermekeik: Spaller Róza férjezett Veress Lajosné és gyermekök Lajos, Spaller János, Spaller Károly, sógora és unokaöcscsei. Özv. Kovács Mihályné és gyermekei, sógornője. Gavre Árpád és neje Kovács Katalin mint sógora és sógornője.

Az elhunytat nagy részvét mellett temették el. A temetésen Nagy Pál számtanácsos honvédfőhadnagy vezetése alatt testületileg jelentek meg a régi bajtársak.

A halottas háznál a kolozsvári dalkör énekelt gyász-dalokat. A temetési szertartást Biró Béla apátplébános teljes segédlettel végezte. A nagy idők tanuját az elhunyt hozzátartozóin kívül a város közönségének egy nagy csoportja kísérte ki utolsó útjára. A megboldogult mint polgár minden körben tiszteletben és becsülésben részesült.

Szántó Kálmán. A Történelmi Lapok utóbb számában annak a „Halálozások“ rovatában, feledhetlen bajtársam Szántó Kálmán elhaltát tudató jelentést haszaltan keresem, úgy látszik a megbízott vidéki levelező figyelmét kikerülte egy volt igaz hazafi elhunyt, a ki míg élt mindnyájunkké, a társadalomé, a hazáé volt s eltávozásá annyira nemes szívnek igaz részvét könnyeit csalta ki s önzetlen szeretetét vitte magával.

Szántó Kálmán született Nagy-Bányán az 1827-ik évben róm. kath. szülőktől s tanulmányait a nagy-bányai róm. kath. gimnáziumban végezte, az 1848-ik évben szülői házáat oda hagyva a 11 ik számú honvéd zászlóaljnál önkéntesen jelentkezett s csakhamar tizedes, őrmester s a szabadságharcz végefelé mint kitüntetésben részesült, egy ujonnan alakult honvéd zászlóaljhoz mint hadnagy kineveztetett és áttéteztetett

Jelen volt a szamosujvár, szamosfalvi, nagylaki, karkói, maros-szentkirályi, nagyszebeni, vizaknai, piskii, medgyesi, besztercezi, borgóprundi, szeretfalvi csatákban Bem tábornok vezénylete alatt s fegyverét Zsibónál tette le.

A csatákból lett visszatérte után Horgospatak bányaközségben a kir. erdészeti hivatal irodájában előbb mint irnok- és gyakornok, később mint al-erdővéd s utóbb mint m. kir. fő-erdővéd hasznos és tisztességes munkát teljesített és hosszas évi szolgálata után nyugalomba is lépett.

Mint polgár megyei bizottsági tag, iskolai gondnok, községi tanácsos s a magyar irodalomnak nagy pártolója volt.

Meghalt 1897. évi szeptember hó 7-én Horgospataka bányaközségben hátrahagyva, özvegyiségre juttatva szeretett nejét. Szeptember hó 9-én nagy részvét mellett örök nyugalomba helyeztetett.

Nem hagyhatom észrevétel nélkül, hogy a végtisztességet tevő lelkész ur még említést sem tett az elhaltnak kilétéről, viselt dolgairól, jóllehet, hogy híve volt és személyesen ismerte, úgy látszik a dicső bajnok hazafiságáról vagy nem tudott, vagy tán nem merészelt még a jelenben is említeni, — a mi által a végtisztesség tételre megjelent közönségnek nagy megbotráncozást okozott.

Szász Dániel.

Gyászlapja így szól:

Alólirottak fájdalomtól dult szívvel tudatják, hogy a forrón szeretett férj, jó testvér és rokon

Szántó Kálmán

folyó hó 7-én délután 1 órákor 70 éves korában jobb létre szenderült.

A megboldogultban a nő hű férjét, a testvér a legodaadóbb testvért, a rokonok a legjobb rokont mély fájdalommal gyászolják.

Földi maradványai folyó hó 9-én, délután 3 órákor a róm. kath. szertartás szerint fognak örök nyugalomra helyeztetni.

Áldott legyen a drága halott emléke!

Nyugodjék békecségekben!

Horgospataka, 1897. szeptember hó 9-én.

Özv. Szántó Kálmánné szül. Szebeni Teréz, mint az elhunyt neje. Testvére: Szántó Rozália férj. Baka Lajosné. Unokái: Szántó Lenke férj. Sándor Antalné, Szántó Árpád

és családja, Baska Adolf és neje, özv. Holleiterné szül Sinka Irma, Baska Luiza férj. Tóth Bálintné, Verner Ödön, Sándor Gizella. Sógorai: Szebeni Vidor, Szebeni Ferencz, Szebeni Pál, Szebeni János, Szebeni Gyula, Sógornői: Szebeni Emma, özv. Szántó Istvánné, özv. Szikss Ignáczné.

K Ü L Ö N F É L É K .

— Az 1848—49-iki névmagyarosítások. A központi névmagyarosító egyesület elnöke, Telkes Simon folyamodott a belügyminiszterhez, hogy az 1848—49-diki kormány által jóváhagyott névváltoztatások érvényességét a miniszter mondja ki. A miniszter most értesítette a fővárost, hogy a kérest így általánosságban nem teljesítheti, de elrendeli, hogy minden egyes konkrét esetben, mikor ezt az érdekelt fél kéri, új nevét minden további formaság nélkül vezessék be az anyakönyvbe.

— A szabadságharcz évfordulója. Lelkes hangon tartott fölterjesztésben hívta föl Zólyomvármegye közönsége a képviselőházat arra, hogy az 1848-iki törvényhozás munkájának megünneplésére tegye meg az egész nemzet által óhajtott törvényhozási intézkedéseket.

„Félszázad rohant el fölöttünk, ugymond a fölirat, eme nagy munka teljesítése óta. Sok viszontagságot és bánatot élt át nemzetünk ez idő alatt, de az 1848-iki korszakos nagy eseményekben megújodott ereje nem engedte elveszni, sőt a megvetett alapon haladva, leküzdöttünk minden nehézséget s oly fejlődési fokra léptünk, a melyen apostoli királyunk szeretetét és minden művelt nemzet elismerését kiérdemeltük Áhitattal és hálával tekintünk vissza az időre, melyben összes nemzeti aspiráczióink bölcsője ringott. Az 1848-diki intézmények megalkotásának ötvenedik évfordulója nemzeti ünnep, melynek méltó megülésétől nem maradhat el a magyar nemzet egyetlen egy rétege sem. A kegyelet, mely a nemzeti nagyság és korszerű fejlődés csiráit fakasztó események és eszmék áldásának nyomán támad és él a nemzetben; a tanúság, mely ezekből származik, annyira bele van vésve a kor szellemébe, hogy azoknak a vívmányoknak méltó megünneplésére vonatkozó kívánságot a magyar nemzet közóhajának lehet és kell tekinteni.“

— A szabadságharcz szobor. Az Ujépület telkének szabályozásával kapcsolatban most ismét napirendre kerül a szabadságharcz szobrának régóta alvó ügye. Ugy volt ugyanis, hogy a szobrot a szabadságharcz félszázados évfordulója alkalmából leleplezik, vagy legalább is az alapkövetételének ünnepét megtartják, erről már szó sem lehet, mert a szobor ügye a legkezdetlegesebb stádiumban van, azonkívül pedig a főváros a szobrot az Ujépület helyén létesítendő parkban akarja fölállítani, az Ujépület lebontásának s az így nyert terület rendezésének ideje pedig még nagyon messze van. Mindazonáltal a főváros már gondolkodik a szoborról és egyelőre megállapodott abban, hogy hová helyezze a szobrot. A megállapodás szerint a szabadságharcz szobor az Ujépület helyén létesítendő, félkör alakú park közepére jut, hogy az a Honvéd- és Zoltán-utcák metszéspontjába fog esni. A főváros gondoskodik arról, hogy a monumentális szobor hatása minden oldalról érvényesüljön s az elhelyezési terv szerint a szobrot egyik oldalról az új parlamenti palotától, más oldalról a Bálvány-utcából teljesen látni lehet s több oldalról is nagyobb tá-

volságból látható lesz, úgy hogy a szobor semmit sem veszít hatásából. A szobor az eddigi tervek szerint igen nagyarányu lesz s a főváros legnagyobb szobor-művének készül. Ezt bizonyítja már az is, hogy a szobor magasságát 60—65 méterre tervezik.

— A hol Batthyányi grófot kivégezték. Dr. Toldy László főlevéltáros a tanácshoz előterjesztést tett, hogy a lebontás alá kerülő régi házakat, köztük az Ujépületet, fényképi fölvételekben és gipszmásolatokban örökítesse meg. A főlevéltáros az Ujépületet alapos vizsgálat alá vette Kovács Ernő váci kereskedelmi hitelintézeti igazgató s volt 1848/49-iki honvédtiszt kalauzolása mellett, a ki a szomorú időkben maga is hosszabb ideig volt az Ujépület foglya. Ott itélték halálra és elszállították Aradra. Aradon a halálos ítéletet 16 évi várfogságra változtatták, melyből hét esztendőt ki is töltött. A fiatalos erőben levő öreg ur előadta, hogy a vesztőhely, a hol Batthyányi Lajos grófot kivégezték, azon a telken volt, a melyen most a közoktatásügyi miniszterium palotája áll. Megmutatta azt az udvart, a melyen át Batthyányit utolsó útjára kísérték. Ő maga börtöne ablakából vérző szívvel nézte a szomorú menetet. Megjelölte azt a három helyiséget, mely a haláraitelteknek siralomházuk volt. Batthyányi börtönét azonban nem tudta megjelölni. Batthyányi ugyanis a második emeleten volt elzárva. Az a földszinti szoba, a melyet a Batthyányi börtöne gyanánt mutogatnak, Batthyányinak siralomháza volt, mert őt külön czellába tették és nem a közös siralomházba.

— Az Ujépület emlékei az ereklye-muzeumban. A városligeti 48-as ereklye-muzeum a szabadságharcz 50 éves évfordulója alkalmából kérvényt ad be a fővárosi tanácshoz, hogy, tekintettel az Ujépületnek egy pár nap mulva megkezdődő rombolására, adja meg az engedélyt, hogy az Ujépület V. sz. pavillonjának 3. számú börtöne ajtaját és vasablakrostélyát engedjék át. Ez a börtön azért bir történeti beccsel, mert ez zárta el gróf Batthyányi Lajost, Magyarország szomorú véget ért első miniszterelnökét. A szoban levő ajtó nehéz tölgyfából készült s teljesen jókarban van még, rajta az ismert figyelmeztető felírás: „Tiszteletárgya minden fogoly katonának“ A czella berendezése a 40-es évek óta nem igen változhatott s a mennyiben bizonyítható lesz, hogy a czella ingóságai ugyanazok, a miket a vértanú miniszterelnök használt, ezeket is félreteszik a muzeum részére.

— Batthyányi Lajos gróf szobra. Az első magyar miniszterelnök emlékét a főváros még nem örökítette meg. Az egyetlen emlék az Ujépület czellája, a melynek falára a fogoly miniszterelnök följegyezte nevét. Szomorú emlék, de még is emlék. Néhány hét mulva azt is kikezdi a közművesek csákányai. A fővárosi egyesület novemberi ülésén is fölvetették az eszmét, hogy az Ujépület telkén föl kell állítani Batthyányi Lajos gróf szobrát. Az egyesület lelkesedéssel fogadta el az eszmét s elhatározta, hogy ebben a dologban át ir a közmunkatanácshoz.

— Az aradi vértanúk mauzoleuma. Arad város-hazafias közönségét már régebb idő óta foglalkoztatja az az eszme, hogy Aradon a szabadságharczi ereklyék országos muzeuma számára megfelelő épület emeltessék. Legutóbb ezzel az eszmével kapcsolatban egy másik is merült fel és pedig, hogy az aradi vértanúk hamvai egy díszes mauzoleumban helyeztessenek el. Ugy látszik, a két alko-

tás egyesítve fog létrejönni. A Kölcsey-egyesület közgyűlésén ugyanis Varjas Árpád elnök tudatta az egyesület tagjaival, hogy a nagyfontosságú hazafias ügynek Salacz Gyula polgármester állott élére s ő lép fel ez ügyben a kezdeményezéssel már a város november havi közgyűlésén. A polgármester úgy is mint negyvennyolcas honvéd, szintén rég foglalkozik a jelzett eszmével s többek között ki nyilatkozta, hogy ez irányban megteszi az első lépéseket és mindent el fog követni, hogy a rég óhajtott alkotások a szabadságharc félszázados évfordulója alkalmából megvalósuljanak.

— **A szabadságharcz ereklyéinek országos muzeuma.** A függetlenségi párt több kiváló vezértagja azon fáradozik, hogy a szabadságharcz egyes mozzanataira vonatkozó ereklyék, emlékiratok, kiáltványok, levelek, hirdalpok, fegyverek stb. összegyűjtve a szabadságharcz 50 éves évfordulója alkalmából országos tárlaton kiállíttassanak. E kiállítás állandó jellegű lenne és alapját képezné a létesítendő országos emlékmúzeumnak.

— **Bethlen Gergely siremléke.** A szabadságharcz és az olasz legió kiváló hősenek siremléket emeltet a hazafias Bethlen család. Erre nézve most a kolozsvári orsz. történelmi ereklye muzeum igazgatóságát arról értesíti Bethlen András gr. volt miniszter, hogy az emlék 1899. év nyarán fog felállíttatni. A siremlékre Bethlen Gergely arczképet relief alakban helyezik. Az emléken lesz életrajzi adat, jelmondat, vagy vers. Az emlék felszentelése, ünnepély mellett fog történni. Az ünnepélyt mint említettük, a muzeum kegyelet bizottsága rendezi.

— **Bardócz atya.** Kevesen vannak, kik e nevet ismerik s még kevesebben, kik e férfiú fontos szerepléséről tudnak. Bardócz Sándor minoritarendű szerzetes volt az, aki az aradi vértanúk titkait sirba vitte, ő volt ugyanis a halálra ítélték gyontató atyja. A gyásnapok után Kolozsvárra vonult, hol 1891. januárban el is halt. Az öreg papot a kolozsvári közös temetőben hantolták el s igen keveset törődött a kegyeletes közönség a páter sirjával. A 48-as honvédek most mozgalmat indítottak, hogy Bardócznak díszes emléket állítsanak s sirját állandóan gondozzák.

— **Lenkey János magyar szabadságharczos Amerikában.** Az egyik amerikai magyar lap, a *Szabadság* egy Amerikába kivándorolt magyar szabadságharczos szomorú élettörténetét hozza hírül. A viszontagságos életű ember, *Lenkey János*, ki Komáromból ment ki az új világba. Először a kaliforniai városokban próbált szerencsét, később a hegyek közé vetődött aranyat keresni, de a szerencse sehol sem kedvezett neki. Nagyon elkeseredett és elhatározta, hogy egészen visszavonul a világtól. Távol a városok zajától, a Sierra Nevada vadregényes tájain keresett lakást. A Bridal hatalmas vizesése mellett ütött tanyát, hol a Merced folyó 2040 lábnyi magasságból zuhan le a tátongó mélységbe. Itt élt vadászatból s ha a szerencse elhagyta fegyverét, kifosztott egy-egy indián sirt. Az indiánok ugyanis halottaikkal azok kedvelt csecsebecsét el szokták temetni. Ezeket az amerikai muzeumok meglehetősen jól fizetik meg. Lenkey tehát erre az új veszedelmes üzletágra adta magát és a fölászott tárgyakat muzeumba küldte, honnan több ízben kapott érték pénz. Azt azonban nagyon jól tudta, hogy életével játszik s ezért e munkát mindig sötét éjjel, esős időben végezte a mikor biztos volt arról, hogy nem láthatják. Egyszer azonban rajtavesztett. Az indiánok rájöttek a rablásra és egy fiatal társukat megbízták a sirok őrzésével. Ez rajta is kapta. Lenkeyt a sirrablason. Az őserdők vadászta menekült, de a vadak fölkeresték kunyhójában és agyonlőtték. A környék lakói, kiknek föltűnt, hogy a mogorva

idegent egy idő óta nem látják, holtan találták a kunyhóban. A távol idegenbe szakadt magyar ember most ott pihen a zuhogó vizesés mellett.

— **József királyi herczeg és az öreg honvédek.** Rendkívül érdekes okmányokkal gazdagodott a szabadságharczi emléktárgyak országos muzeuma Aradon, a mennyiben nagybecsű gyűjteményébe fakszmléban beillesztette ama alapító levelet, melylyel József királyi herczeg 1870-ben huszezer forintot adományozott a 48-as rokkant honvédeknek. A levél a magyar miniszterelnökséghez van címelve és szövege szószerint a következő:

Van szerencsém 20.000, azaz huszezer forintokat földtehermentesítési papirokban az 1848-iki rokkant honvédeknek és ezek árváinak, özvegyeinek adományozni.

Oly módon, hogy ezen összegnek kamatja évenként osztassék az e célra választott bizottmány által bölcs belátásuk szerint, az illetőknek.

Az utolsó jogczimű követelőnek elhunytával azonban a fent nevezett alap, a jelenleg szervezett új honvédségből támadandó altiszti elnyomorodott egyéniségeknek felségelésére léssen majdan fordítandó: úgy mint följebb, csak évi kamatai erejéig.

Kelt Budán, 1870 Szt.-György hava 5-én.

József fh. s. k.

— **Honvédek és a Rákóczy sirja.** A közelmúltban sokat emlegetett Szemere Miklós-féle brüsor (Fiatal véreim!) főlemlíti egy helyen, hogy Rákóczy Györgynek a szerencsi várban levő sirját 1644-ben a császári hadak felölték. Az „Adalékok Zemplén vármegye történetéhez” című folyóiratban most Paszlavszky Sándor — ezt az adatot helyreigazítva — elmondja:

Midőn 1644-ben I. Rákóczy György háborút indított III. Ferdinánd király ellen és meghallották a szendrei várőrök, hogy Rákóczy György, Zsigmond király fia, erős haddal közeleg, a király hűségétől elállottak. A szerencsi vár őrői pedig, a Rákóczy szerencsi várát átadták Ferdinánd császár és király részére. Ekkor forgatták föl Rákóczy Zsigmond sirját és a sirt jelző szép emléket a császári katonák s az ellenséges zsoldos hadak. A mi keze ügyébe került a foglalónak, mindent elvitt az ellenségtől. A holtak sirjai is kincsekkel kecsegtették a pusztítókat.

De a mit a német hadak kegyetlensége akkor művelt, a halott meggyalázását, 205 év múltán kegyeletes kézzel jóvátették a hős honvédek, a kik 1849-ben Szemere Istvánnak, a 10. honvédzászlóalj századosának buzdítására a széjjel szórt csontokat egybegyűjtötték és a közadakozásból akkor készült kő-urnában örök nyugalomra helyezték.

— **Damjanich János kardja.** A csongrádmegyei történelmi és régészeti társulat a minap érdekes ereklyével gazdagodott. Finom művű, széles pengéjű lovassági kard ez, a melynek markolatára ez a fölírás van vésvé: „Damjanich János 1849” A kardot Burián Lajos ügyvéd ajánlódta.

— **A honvédmenedékházból.** Az 1848—49-es honvédek menedékházának 98 lakója van. Az öregek közül 6 a Szent István-kórházban fekszik nagy betegen. Közlebb vonult be Katona János tizedes és Kocsinszky János őrmester. A két megüresedett helyre két 48-as közvitózt hívtak be. Ha ezek bevonulnak, a 100-as létszám teljes lesz.

— **Debreczen az agg honvédekért.** Zólyomvármegye tudvalevőleg köriratban kereste meg a törvényhatóságokat, melyben az 1848-iki események 50 éves évfordulójának megülését indítványozza. A debreczeni városi tanács is foglalkozott eme átirattal és Simonffy Imre kir.

tanácsos, polgármester indítványára elhatározta, hogy Debreczen az 1848—49-iki honvédeknek új emléket emel. Eme kegyeletes célra 8000 forint már régebben kamatozik.

— **Honvédszobor Selmezbányán.** A szabadságharc félszázados évfordulójára Selmezbánya város honvédszobrot állít. A költségre tizennégyezer forint van szánva. A szobrot, melynek modellje már készen áll, Szihoczky János szobrász készíti. A minta sebesült honvédet ábrázol, a mint jobbjában szuronyos fegyvert szorongatva kitárt bal-karjával a távolba mutat.

— **Az ujpesti honvédek.** Husz negyvennyolczas honvéd él Ujpesten. Valamennyi budapesti illetőségű, de félrevonult Ujpestre, mert ott olcsóbb a lakásbér. Az öreg honvédek segítséget kértek a fővárostól, mert a legtöbbször az a pár forint az összes jövedelme, a mit a honvédek nyugdíjalapjából kap. A tanács november 18-iki gyűlésén fejenként tíz forintot szavazott meg az ujpesti honvédeknek. Talán nem lett volna nagyobb a deficit akkor sem, ha a tanács kissé bőkezűbben gondoskodik a honvédekről. Hiszen ha valaki, úgy a nagy idők tanúi rászolgáltak arra, hogy illően segítsék őket.

— **Kossuth szülőháza.** A gróf Andrassy Dénes-féle hitbizományi javakhoz tartozó monoki uradalmat a hitbizomány gondnoka, gr. Széchenyi Aladár a szerencsi cukorgyárnak huzamosabb időre bérbe adta. Ennek következtében Monok községben több, a hitbizományhoz tartozó urasági épület számszerűen vált eladásra került. Az eladásra szánt házak között volt az a ház is, a melyben Kossuth Lajos született s mely emléktáblával is van megjelölve. Ezt tudomására is hozták Széchenyi Aladár grófnak, ki midőn erről értesült, rögtön elrendelte, hogy Kossuth Lajos szülőháza, mely nemzeti ereklyét képez, kótyavetyére ne bocsáttassék, hanem az továbbra is a hitbizományi uradalom birtokában maradjon és hogy kiváló gondozás tárgyát képezze. Így Kossuth Lajos szülőháza megmarad éppen a késő nemzedék számára.

— **Bethlen Gábor életrajza.** A magyar legió kiváló bajnokának az Emke f. évi június havában elhunyt emlékének, saját kezűleg írt életrajzi vázlatát és két levelet, miket Horváth László kir. tanácsos, segesvári tanfelügyelőhöz intézett Kun Géza gr. által Szádeczky Lajos dr. egyetemi tanár a Történelmi Lapok munkatársa útján a kolozsvári orsz. történelmi ereklye muzeum életrajzi tárában helyezte el. Ez adomány nyugtázásával kapcsolatban, felemlíti a muzeum igazgatósága, hogy Bethlen Gábor életére vonatkozólag több adatot bír a muzeum, ezek között egy halála előtt néhány nappal saját kezűleg írt levelét, melyben a Petőfi szobor leleplezéssel és az századok magatartásával foglalkozik.

— **Százegy éves markotányosnő halála.** Rábé torontálmegyei községben nov. hó 12-én meghalt Papitz Györgyné szül. Kiss Ilona százegy éves korában. Kiss Ilona a szabadságharcban mint markotányosnő vett részt s a mellett a dicsőséges csaták sebesültjeit is anyai szeretettel ápolta. Az agg matrona évek óta özvegyen éldegelt a legjobb egészségben s egészen a múlt évig pápaszem nélkül olvasott. Két öreg gyermeke, 18 unokája, 52 dédunokája és 8 ükonokája gyászolja.

— **Csányi László Erdélyben.** Csányi László kormánybiztosról s Erdélyben való szerepléséről, a kivégzett

vértanu levéltára, levelezései nyomán nagyon érdekes közleményt állított össze Márki Sándor dr. egyetemi tanár. E két közlemény a hazáját lángolóan szerető férfiről olyan adatokat tár fel, a melyeknek nagy része közzé téve, vagy felemlítve még nem volt. A mű a Szádeczky Lajos által szerkesztett „Erdélyi muzeum“ című folyóirat VIII. és IX. füzetében jelent meg.

— **Egy 48-as honvéd öngyilkossági kísérlete.** Lemesen él egy Dániel András nevű 48-as honvéd; e galambbász aggastyán félig megvakulva, a könyörületes emberek segélyére szorulva, tengeti életét. Nagy nyomora végre annyira elkésztette a szegény öregot, hogy öngyilkossági szándékból a vasuti őrház közelében a sínekre feküdt, de még idejekorán észrevették s megmentették a halál torkából.

— **A szabadságharc elkobzott okiratai.** Esztergom megye levéltárából a Rákóczi-korra és az 1848—49-ik évre vonatkozó összes okmányok hiányzanak. Több mint negyedszázada, hogy a kormánybiztos 1861. őszén elkobozta és Bécsbe szállította akkor, mikor a megye végzésileg megtagadta az adófizetést, a magyar országgyűlést törvénytelenül szétoszlató Schmerling kormányának. Most, hogy az esztergomi történelmi és régészeti társulat Esztergom város és megye monográfiájának megírását munkába vette, Esztergom megye országos mozgalmat indít, hogy azokkal a törvényhatóságokkal együtt, a melyeket az abszolutizmus alatt hasonló sors ért, elkobzott okmányaikat Bécsből visszaköveteljék. E mozgalom nagyon természetes, és most éppen jó alkalom is van rá: itt a szabadságharc félszázados évfordulója.

Capper Jakab Sámuel arcképét mutatjuk be lapunk olvasóinak. Capper a múlt évben a kolozsvári orsz. történelmi muzeum milleniumi közgyűlése alkalmával tartott vértanu emlék felszentelésén, valamint a társas-ebéden részt vett és lelkes szónoklatot tartott.

Nekünk annál rokonszenvesebb ő, mert a Giplin-családból való. Nagybátyja volt a híres Giplin, a kiről Kossuth Lajos úgy emlékezik meg emlékirataiban, hogy soha jobb embert nem látott az életben. Giplin lelkes barátja volt a magyar függetlenségnek és az emigránsok érdekében indított mozgalommal bálára kötelezte a magyar nemzetet. Ő volt az elnöke a magyar emigránsokat segélyező londoni komiténak s a Klapka emlékiratait is ő adta ki. Capper örökölte nagybátyja magyar szimpátiáit s ennek legutóbb is élénk kifejezést adott a *The Christian World* 1896. november 8-iki számában megjelent cikkében. Érdekes, hogy a míg a Magyarországról író külföldi írók mindig császárról beszélnek, addig ő, mint ki a viszonyainkat teljesen ismeri, mindig *King of Hungary-t*, magyar királyt ír cikkeiben. Bámuloja Magyarországnak és nem értheti, hogy ilyen civilizált nép még mindig hódol a párbaj-szenvedélynek.

Capper gondolatmenete igen érdekes e tárgyról.

— Az ember nem játszhatik könnyelműen az életével, mert ez nemcsak az övé, de a családjáé, a hazájé és magasabb szempontból az egész emberiségé is. Még kevésbé van arra joga bárkinek, hogy embertársa életét veszélyeztesse, vagy elvegye valami haszontalanság miatt. Igazán fölháborító, a mikor egy-egy fiatal embertől ilyeneket hallunk: Én semmibe sem becsülöm az életemet, ha a becsületem meg van sértve. Capper a világbéke apostola, és ez eszmét nagy lelkesedéssel hirdeti. A nagy angolnak úgy ragyog a a szeme, a mikor a párbaj ellen beszél s meglátszik rajta, hogy erősen hisz eszméjének sikerében.